

Kulturni

LISTO

O B Č I N E Š O Š T A N J

*Ko se nekaj zgodi,
ni bistveno samo to,
da se je zgodilo,
bistveno je priznanje,
da se je.*

GABRIELA BABNIK: INTIMNO

KNJIŽNICA VELENJE, STANKA LEDINEK

ISSN 1581-8373

9 770158 183733

LETO XXVI
ŠT. 3
31. MAREC 2022

Svetovni dan poezije

Svetovni dan poezije v znamenju Kajuha

Ob svetovnem dnevu poezije (21. marcu) in ob 100. obletnici rojstva Karla Destovnika - Kajuha smo na Zavodu za kulturo Šoštanj izvedli branje Kajuha v drugih jezikih. Podlaga branju je bila v letu 2021 izdana knjiga avtorja **David Vidmarja Čeruja**, v kateri so zbrani vsi prevodi v drugih jezikih. Poleg njega, ki je prebiral v latinščini, angleščini in nemščini, so brali še v francoskem jeziku **Silva Kuzman**, v srbskem in poljskem **Jaga in Dušan Pirc**, v makedonskem **Alimpije Košarkoski**, v ruskem **Olga Ulokina**, **Biserka Filipan Kraljič** v hrvaškem, v madžarskem **Arpad Šalomon** in v češkem **Kajetan Čop**. Izvirnike so brali **Andrej Volk**, **Fahira Smajić** in **Milojka B. Komprij**. Glasbeni interpret je bil **Nace Serdinšek**.

O svetovnem dnevu poezije je nekaj besed spregovorila **Milojka B. Komprij**, ki je moderirala in pripravila večer. Razglasil ga je UNESCO leta 1999 z namenom promoviranja branja, pisanja, objavljanja in učenja poezije po vsem svetu. S tem bi se zagotovila prepoznavnost in vzpodbudila mednarodna poetska gibanja. Poezija je po definiciji prostor, v katerem se srečujemo skozi besedišča vseh barv, ritmov in zvokov, ki ujamejo bistvo človeškega bitja, njegove občutke ter dialog in sporazumevanje. Pesniki širijo brezčasna sporočila in so včasih vzvodi in priče pomembnim družbenim ter zgodovinskim spremembam, včasih pa nam njihovi verzi zgolj pomagajo pri iskanju duševnega miru in lastnega bistva. Vsak jezik ima svojo poezijo in vsak človek ima svoj ključ do poezije. Povzetek svojega dela je predstavil **David Vidmar Čeru** (tekst je uporabljen tudi na plakatih, ki so bili izdani ob 100. obletnici rojstva). Zgodba *Karla Destovnika - Kajuha*, pesnika ljubezni in upora, partizana, skovane v času vojne vihre, in čutečega človeka, želečega boljšega in dostojnega življenja zase in za vse trpeče, je bila spisana v viharnih letih, ko je svet doletela ena največjih moralnih preizkušenj zadnjih stoletij. Kot učenec je razmišljal s svojo glavo in želel izboljšati svet, kot partizan se je želel boriti za te želje, kot mladenič pa je želel v novi svet, ki bi nastal, ponesti prepotrebno mero ljubezni, razumevanja in trdnosti. Njegovo ustvarjalno obdobje je bilo sicer zelo kratko, a izjemno plodovito. Zato ni nepričakovano, da je njegovo ime kaj kmalu postalo večje kot sama oseba in da so ga ljudje upravičeno videli kot poeta celotnega gibanja, kot pesnika novega sveta in v ideologiji, podrejeni času dvajsetega stoletja,

kot znanika novega človeka in nove misli. S svojimi preprostimi pesmimi, čustvenim nabojem izpovedanih besed in tragično življenjsko zgodbo, ko je njegovo mlado življenje hitro prišlo h kraju, je bil ustvarjen mit, ki še dandanes navdušuje in služi nekaterim za zgled. Zaradi tega je Kajuhovo ime postalo najpomembnejše

Foto Grega Kraljič

v slovenski vojni liriki ter sinonim za partizansko poezijo boja in ljubezni. Vse to je njegove besede poneslo v obširni eter svetovne književnosti. V letih in desetletjih, ki so sledila pesnikovi smrti, je nastala cela kopica prevodov v več kot ducat jezikov, zlasti v jugoslovanskem prostoru pa je postal pomemben člen partizanske umetnosti. Kajuh je tako eden izmed najbolj prevajanih slovenskih pesnikov, prisoten v vseh večjih evropskih jezikih in tudi v posamičnih neevropskih. Kajuhove pesniške zbirke so prevedene v več jezikov nekdanje Jugoslavije, v španščino, bolgarščino in ruščino, prevodi posamičnih pesmi pa se pojavljajo

Foto Grega Kraljič

še v mnogih drugih jezikih. Tako Kajuhova beseda obstaja in se širi še dandanes, njegove pesmi ostajajo aktualne, njegove misli še naprej premlevane, njegov čustveni naboj in lirčnost še kar vzbujata odziv, želje po lepšem svetu pa so še vedno prisotne v mislih mnogih. Četudi je pesnik umrl, ostajajo njegove pesmi

tako žive in z veseljem brane. In upamo, da bo tako ostalo tudi v prihodnje. O projektu branja, ki je bil v soboto v podobni formi izveden v Velenju, je spregovorila **Tatjana Vidmar** iz območne izpostave JSKD. Večer je zaključil vodja organizacijskega odbora **Kajuh 100 let Kajetan Čop**, ki je predstavil še nekatere projekte in povabil ljudi k branju in poslušanju Kajuhove besede, poezije za vse čase, svetove in rodove. Zavod za kulturo se zahvaljuje vsem interpretom, prisotnim poslušalcem in obžaluje odsotnost tistih, ki na tovrstnih prireditvah ne bi smeli manjkati.

MILOJKA B. KOMPRIJ

Iz galerije

Sestre sv. Frančiška Kristusa kralja

Razstava ob 100-letnici ustanovitve mariborske province

Konec marca na Zavodu za kulturo Šoštanj zaključujejo malo drugačno razstavo – Sto let gospodovih milosti bom na veke opeval, ki je bila na ogled v Mestni galeriji Šoštanj od začetka marca. Razstavljeni panoji, podprti z video tehnologijo, predstavljajo bogat vpogled v zgodovino šolskih sester province sv. Frančiška Kristusa kralja Maribor. Avtorica razstave **mag. Lilijana Urlep** jo je oblikovala ob 100-letnici delovanja te province in ob 50-letnici izhajanja glasila *Glasovi*. Na odprtju je Urlepova, ki sicer izhaja iz naših krajev, predstavila koncept razstave, kronološko razdeljene na obdobje časa obilja in rasti od ustanovitve do druge svetovne vojne, na obdobje preizkušenj, v katerega je umestila čas druge svetovne vojne in po njej, ter po osamosvojitvi Slovenije na obdobje novih iskanj.

Prve šolske sestre so bile na našem ozemlju že leta 1864 dve leti po smrti A. M. Slomška, ki je želel ustanoviti provinco v Mariboru. Kasneje so se po prizadevanju nekaterih ločile od matere hiše v Gradcu in samostojno začele leta 1922. Takrat so dobile tudi potrjeno listino o lastnih redovnih pravilih in postale ustanova papeškega prava. Iz skromnih začetkov se zrasle v veliko skupnost. Kljub nacionalizaciji njihovega premoženja po drugi svetovni vojni in že prej delni ukinitvi reda s strani nemškega okupatorja niso prenehale z delovanjem. Po vrnitvi premoženja v samostojni Sloveniji so se po dolgih desetletjih vrnile v matično hišo v Mariboru. Ves čas so ohranjale svoje pastoralno poslanstvo, ki ga zdaj krepijo in širijo. Razstavo je odprl šoštanjski župan **Darko Mehih**. Izpostavil je tisti del zgodovine, ki se dotika njihove prisotnosti v bolnišnici Topolšica, kjer so pomagale bolnikom. Spomnil se jih je po pripovedovanju svoje mame, ki je bila učiteljica v Topolšici in je spoštljivo govorila o njihovem delu. V Topolšici so bile do leta 1948, ko so jo morale zapustiti. Zaželel jim je vse dobro, zbrane pa spomnil na tri stvari, ki dajejo človeku upaje in pogum. To so vera, resnica in prijaznost. Na pomembno sporočilo razstave je opozoril tudi šoštanjski župnik **Jože Pribožič**, saj se je ohranil glas dobrega dela teh sester, ne glede na to, da so bile preganjane. »Kar je dobrega, ne moreš zakriti,« je bilo njegovo sporočilo. Tudi sam je izpostavil njihovo zgodovino in delovanje sester tudi v šoštanjškem župnišču. Zahvalil in čestital je vsem, ki so prispevali, da je ta razstava priprtovala v Šoštanj. Čestital je tudi Zavodu za kulturo Šoštanj, v imenu katerega je

MILOJKA B. KOMPRIJ

spregovorila **mag. Milojka B. Komprij**. Zahvalila se je provincialni predstojnici **s. Veroniki Verbič** in s. Polonci za lepo sodelovanje, izrazila veselje nad umestitvijo razstave v ta prostor ter poudarila izjemno moč in pomen ženske, katerih praznike praznujemo v marcu. Posebej se je avtorici in vsem udeležencem zahvalila provincialna predstojnica **s. Veronika**

Verbič. »Sestre v prihodnost gledamo z zaupanjem v boga. Število sester sicer pada, a to nam ne jemlje poguma. Vsaka od nas je poklicana, da svojo poklicanost živi polno in s tem v svet prinaša evangelij. Naše poslanstvo je biti blizu ljudem, jim prisluhiti in skupaj z njimi hoditi po poti resničnega odrešenja,« je med drugim povedala.

Foto Milojka B. Komprij in Dušan Dobnik

Foto Milojka B. Komprij in Dušan Dobnik

Foto Milojka B. Komprij in Dušan Dobnik

Glasba

Intervju

LPS, ZMAGOVALCI EME 2022: »NAMERAVAMO POSNETI ŠE VEČ PESMI, V BLIŽNJI PRIHODNOSTI PA PRIHAJA TUDI ALBUM«

LPS (Last pizza slice) je skupina, ki je nastala konec leta 2018 na Gimnaziji Celje Center. Štirje fantje in eno dekle: Vsak izmed njih igra več instrumentov, svoje glasbeno znanje pa bodo lahko kot eni izmed najmlajših tekmovalcev pokazali tudi 10. maja 2022 na evrovizijskem odru v Torinu.

Kdo med vami poje zadnji kos pice?

Žiga: Kar se glede fizične mase tiče, jaz. *(smeh)*

Kdo je tisti, ki najbolj teži, da morate vaditi?

Žiga: Recimo, da jaz, saj sem tudi jaz bil pobudnik, da smo se prijavili na Emo Freš.

Kdo je tisti, ki se mu ne da vaditi?

Gašper: Večinoma s tem nimamo problemov, vendar če že, pa sem oseba, ki se ji ne da vaditi, jaz. *(smeh)*

Kdo je največji fen Evrovizije?

Žiga: Definitivno jaz.

Kdo je v času korone najbolj pogrešal diskoteke?

Gašper: Mislim, da jaz, saj sem bil zelo navezan na socialno življenje pred epidemijo.

Kaj je najboljša stvar na GCC-ju?

Gašper: Definitivno ravnatelj. *(smeh)*

Filip: Pa tudi španščina je kul.

Kdo izmed vas je glavni pri pisanju besedil?

Filip: Jaz sem tisti, ki za to dobiva navdih ... ;)

Kako pa je potem prišlo do navdih za besedilo pesmi Disko? A si imel »broken heart«?

Filip: Moram priznati, da niti ne. *(smeh vseh nas)*

Vlada je isti večer napovedala odprtje diskotek, ko ste vi na Emi zmagali s komadom Disko. Zdaj ostane samo še vprašanje – kdaj boste s komadom Disko nastopili v kakšni diskoteki?

Prijave zbiramo na naš mail ... *(pove Žiga, smeh)*
Upamo, da zelo kmalu *(dodaja Zala)*. Takoj, ko bo čas! *(pove Mark)*

Na gimnaziji imate veliko podpore, ali vam pogledajo tudi skozi prste, če manjkate pri puku zaradi glasbenega ustvarjanja?

Gašper: Zaenkrat so nam, saj se še tudi količinsko ni nabralo veliko stvari, za naprej pa upamo, da bomo s profesorji še vedno ostali v dobrih odnosih. ;)

Zala, ti edina nisi Centrašica oziroma ne obiskuješ Gimnazije Celje – Center. Ali si zaradi tega morala prestati kakšne posebne teste, da si se lahko priključila bendu?

Sem mislila, da me bo kaj »čakalo«, ampak mislim, da so bili ostali člani benda dovolj zadovoljni z mano, da me ni. *(smeh)*

Filip in Gašper, kaj bo imelo prednost, matura ali Evrovizija?

Časovno sicer Evrovizija, ampak bo oboje prišlo na vrsto. ;) *(smeh)*

Kaj so po vaši zmagi rekli sošolci in učitelji?

Vsi so bili zelo veseli, zelo so navijali za nas in se jim res zahvaljujemo za vso podporo. ;)

Kako pa so se odzvali starši?

Tudi oni so bili zelo veseli in ponosni na nas.

Večini pevcev se v svoji celotni karieri ne uspe prebiti na Evrovizijo, vam pa je to uspelo že v srednješolskih letih. Kakšen občutek je to?

Filip: Občutek je nenormalen, ker zmage na Emi res nismo pričakovali.

LPS z oboževalkami

Foto arhiv LPS

Gimnazijci v pričakovanju LPS

Foto arhiv LPS

NUŠA BOHAK

Že imate kakšne ideje, kako bo videti vaš nastop na velikem evrovizijskem odru v Torinu?

Mark: Nastop bo v glavnini ostal zelo podoben. Mogoče bo prišlo do kakšne manjše nadgradnje ... Gašper: Dražje obleke ... Ne dražje, ampak boljše (dodaja Žiga). To si Gašper želi *(v smehu pojasni Zala)*.

Žiga, ti naj bi bil velik oboževalec Evrovizije. Kateri je tvoj najljubši evrovizijski komad vseh časov in zakaj?

Da, res sem velik oboževalec. Definitivno je to Rise like a Phoenix avstrijske pevke Conchite Wurst, ki je s to pesmijo zmagala na Evroviziji leta 2014. Zelo pa mi je bil všeč tudi portugalski zmagovalc Evrovizije 2017 Salvador Sobral s pesmijo Amar Pelos Dois, saj sem velik ljubitelj jazza.

Ste že poslušali kakšno izmed že izbranih pesmi, ki se bodo tako kot Disko predstavile na letošnji Evroviziji?

Filip: Zaenkrat smo poslušali pesmi Hrvaške in Italije ...

Zala: In tudi pesem latvijskih predstavnikov. Si še moramo vzeti čas, da bomo lahko vse v miru poslušali.

Kje se vidite čez 5 let?

Zala: Na še več in še večjih odrih.

Žiga: Nameravam posneti tudi še več pesmi, trenutno jih je kar nekaj v procesu snemanja. V bližnji prihodnosti pa prihaja tudi album, ki se ga že zelo veselimo.

LPS med petjem svoje pesmi Disko

Foto arhiv LPS

Župan pripravil sprejem za člane Društva šaleških likovnikov

Šoštanjski župan **Darko Menih** je v Mestni galeriji Šoštanj sprejel člane Društva šaleških likovnikov, ki so sodelovali na skupinski razstavi podob in plastik z naslovom *Jaz sem droben, droben list ...*

TJAŠA REHAR

Župan se jim je zahvalil za podarjena dela in dejal, da je Kajuhova poezija navdih tudi za likovne ustvarjalce.

Gre za tematsko razstavo, ki jo je na pobudo **Milojke B. Komprej** pripravil Zavod za kulturo Šoštanj v sklopu jubilejnega Kajuhovega leta. Avtorji so dela podarili Zavodu za kulturo Šoštanj.

Ob tej priložnosti jim je podaril roman Vlada Vrbiča *Prestreljene sanje*.

Foto arhiv Občine Šoštanj

Življenje piše zgodbe

Ivan Kešpret – slovenski učitelj v Indiji

Zadnje dni leta 1967 in na začetku naslednjega je Ivan Kešpret po dvajsetih letih prvič obiskal Slovenijo. Sicer je že leta 1959 prosil za vstopno dovoljenje, a mu takratne jugoslovanske oblasti tega niso podelile. Po vrnitvi v Indijo je sporočil: »S tem pismom naznanjam, da sem srečno prispel v Indijo. Imel sem kar srečno vožnjo. V Rimu sem se srečal s Slovenci in tudi v Indiji. Povabil sem vse skupaj in so z veseljem pospravili, kar je v Turinu ostalo od šoštanjskih dobrot. V torek 30. januarja 1968 me je letalo dvignilo in tako sem zapustil evropska tla. Z velike višine smo lahko opazovali pod seboj zasnežene vrhove italijanskih in grških gora. Malo pozneje smo videli na naši levi turško mesto Istanbul, včasih smo mu rekli Carigrad, vse lepo razsvetljeno. Naša prva postaja je bila v Teheranu. Tu so ptiča napojili, nam pa dali skodelico kave. Po 40 minutah smo bili spet v zraku. Ko so vaše ure kazale pol dveh ponoči, smo pred seboj zagledali morje luči sedem milijonskega mesta. Letalo je letelo tako nizko, da sem se bal, da se bo zarilo med hiše. A smo le srečno pristali na letališču.

Moji občutki so bili tokrat veliko močnejši kot pri prvem prihodu. Videl sem strašno razliko med Indijo in Evropo. Rekel bi, da mi je bilo skoraj žal, da sem se vrnil. Premišljeval sem tudi, kaj neki bo moje delo doprineslo za blagor Indije. Bo kakor kaplja, ki jo vržeš na gorečo hišo. Pa sem se tolažil: Bolje ena kaplja kot pa nič. Bog lahko iz ene kaplje napravi velik potok ... Iz Bombaya sem moral še 1250 km naprej proti jugu. Dve noči in en dan sem sedel na trdi klopi. Na eni večjih postaj sem si kupil riža za kosilo. Nisem ga še pričel jesti, ko je skočila na odprto okno pri meni opica in požljivo gledala krožnik. Ko sem jo hotel suniti s pestjo, mi je pokazala zobe in nerada odšla. Nato so prišli pod okno berači in vsak je dobil malo riža. Ker tega ni bilo veliko, sem najbolj potrebnim dal denarja. Indijska revščina! Življenjska pot Ivana Kešpreta se je začela 29. oktobra 1920 v Lokovici pri Šoštanju. Rodil se je kot najstarejši od devetih otrok v družini očeta Jožefa in matere Marije, rojene Stropnik. V domačem kraju Šoštanj je naredil osnovno šolo ter štiri razrede meščanske šole. Želja, da bi si ustvaril pogoje za samostojno življenje, ga je peljala od doma. Nekaj mesecev v letu 1938 je služil kot trgovski vajenec v Rogaški Slatini, kjer je slišal za možnosti nadaljnega izobraževanja in poklicnega usposabljanja, ki so ga nudili v okviru redovne skupnosti salezijancev in tako je septembra 1938 odšel na Rakovnik pri Ljubljani, kjer je začel spoznavati različne

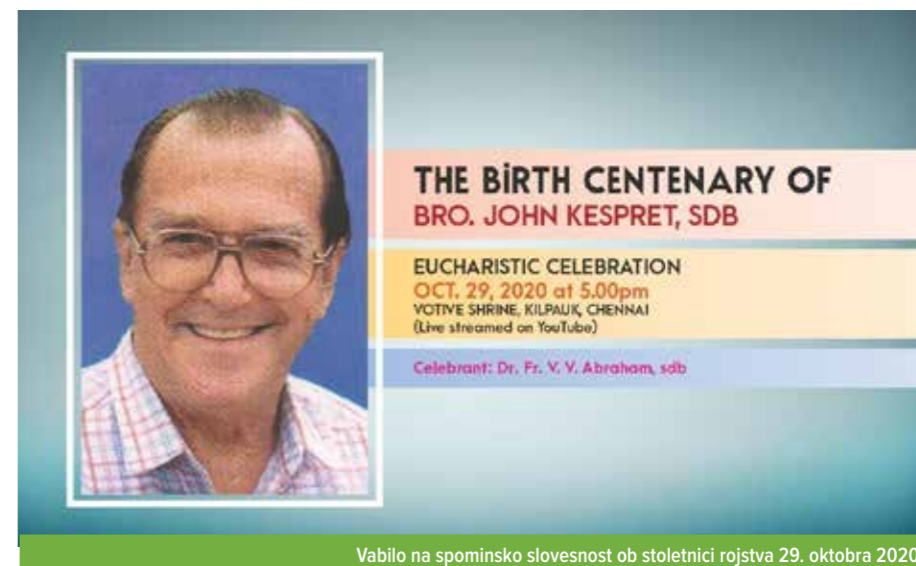
oblike delovanja, ki so bile takrat v zavodu poleg temeljnih vzgojno-šolskih in družabnih dejavnosti. Med temi mu je največ njegove pozornosti pritegnila tiskarna in druge aktivnosti, povezane z njo: priprava in oblikovanje besedil, knjigoveznica, knjigarna in papirnica Mladinska založba in drugo. Ob seznanjanju s temi dejavnostmi in ustanovo kot takšno se je maja 1939 odločil, da zaprosi za sprejem v red. Da bi to lahko uresničil, je moral opraviti noviciat; začel ga je 18. julija 1939 in se preselil na Radno pri Sevnici. V tistem šolskem letu je bilo v noviciatu 30 kandidatov za redovno skupnost, od tega je bila polovica pripravnikov za brate in druga polovica kandidatov za duhovništvo. Enoletna izkušnja življenja in dela skupaj z drugimi je Kešpreta spodbudila, da je v njem dozorela odločitev za vstop v skupnost. Njen član je postal na začetku avgusta 1940 in se takoj vključil v dejavnosti, ki so mu bile poznane. Vrnil se je na Rakovnik, kjer je postal sodelavec tamkajšnje tiskarne in knjigoveznice ter založništva. Hkrati je sodeloval z Mladinsko založbo, ki jo je skupnost imela v mestu; namenjena je bila knjigarniški in papirniški dejavnosti.

Z vstopom v skupnost so se mu odprle različne možnosti delovanja tako v domovini kot v različnih delih sveta, kjer je skupnost že takrat imela številne vzgojno-izobraževalne ustanove. Skupaj s še nekaterimi člani je v letu 1947 zaprosil za odhod v Indijo, kjer je prav takrat

BOGDAN KOLAR

skupnost doživljala pravi razcvet na področju poklicnega izobraževanja. Ker so takrat imele diplomatske odnose s pravkar osamosvojenjo Indijo le nekatere države, je odšel v Španijo in tam vložil prošnjo za vstopno dovoljenje. Čas v Italiji in nato v Španiji je namenil sodelovanju s centri za dokumentacijo salezijanskih misijskih dejavnosti, v katerih so zbirali fotografsko in dokumentarno gradivo ter eksponate iz misijskih dežel. Poleg izkušenj si je pridobil določeno formalno izobrazbo.

Po prihodu v Indijo konec decembra 1947 je bil dodeljen različnim izobraževalnim središčem, ki jih je vodila salezijanska skupnost; tu je imel možnost, da se je vživljal v krajevne razmere ter učil angleščine in več lokalnih jezikov. Prva postaja je bil Madras (danes se imenuje Chennai), kjer je krajevemu nadškofu Ludviku Mathiasu pomagal urejati škofijski arhiv in načrtno zbiranje fotografske dokumentacije o začetkih nadškofije. Z njegovo pomočjo je nadškof Mathias pripravil priročnik za urejeno poslovanje in urejanje dokumentacije, ki so ga prevzele vse indijske škofije. Postopoma je začel prevzemati naloge v krajevnih ustanovah v okolici Madrasa, med katerimi je bila največja v kraju Tirupattur. Tu je postal vzgojitelj manjši skupini kandidatov za redovno skupnost, imel je nekaj ur pouka, skrbel je za gospodarska vprašanja in občasno še za bolne v skupnosti. »Kjer je 230 ljudi v hiši, je vedno kdo bolan. V bolniški sobi je bilo 15 postelj ... Čudno, sam nisem nikoli zbolel, čeprav sem bil vedno med bolnimi,« je zapisal v enem od pisem. Mnogi gojenci so se še veliko let kasneje spominjali, s kakšno pozornostjo in predanostjo je skrbel za izboljšanje njihovega zdravja, jim prinašal hrano in skrbel za pridobivanje zdravil. Več nalog je imel na ravni tamkajšnje krajevne Cerkve. Kot fotograf je skrbel, da so bili v življenjem Cerkve v Indiji seznanjeni cerkveni listi po vsem svetu. Krajše obdobje je preživel v državi Kerala, kjer je sistematično zbiral dokumentarno gradivo o najstarejših krščanskih ustanovah. Ko so odpirali nove strokovne šole in uvajali dodatne izobraževalne programe, je postal del učiteljske ekipe. Mladim je pomagal, da so se seznanjali z osnovami mehanike, mizarstva, tiskarstva in rezbarstva. Ob tem pa je že takrat dobil možnost, da je

Vabilo na spominsko slovesnost ob stoletnici rojstva 29. oktobra 2020

vsaj nekaj časa namenil svoji veliki ljubezni – glasbi in petju. Ustanovil je deški pevski zbor, ki je sodeloval pri večjih cerkvenih slovesnostih. To veselje ga je nato spremljalo na vseh postajah življenja v Indiji – povsod je za seboj pustil zbor, ki je s ponosom pripovedoval, kdo je bil njegov ustanovitelj. Občasno je za krajevne potrebe ali za posebno priložnost celo uglasbil kakšno besedilo.

Leta 1970 je postal član učiteljske ekipe v zavodu Salesian Institute of Graphic Arts (SIGA) v Madrasu, ki je danes poznan po vsej Indiji kot ugledna šola tiska in papirja. Da bi moderna tiskarna, ki so jo postavili, čim bolj služila mladim pri njihovem strokovnem in praktičnem usposabljanju, so zbrali učitelje in mojstre z vseh vetrov. Ker je bil Ivan Kešpret znan kot »človek številnih talentov in posebno več v fotografski umetnosti«, je postal učitelj in mojster. Prevzel je vodenje grafičnega oddelka in skrbel za redno posodabljanje tiskarne in drugih oddelkov. Za gojence so dopolnili organizirali teoretični pouk, popoldne pa praktično delo. Da bi lahko ponudili dodatne možnosti poklicnega usposabljanja, so sredi sedemdesetih let odprli še oddelke za offset tisk in litografijo. Ivan Kešpret se je za to področje dela usposabljal več mesecev v Italiji. Ko so januarja 1990 odprli nove prostore šole in tiskarne, je bil prav Ivan Kešpret izbran, da je opravil obred slovesne otvoritve. Številnim mladim

so tako pomagali, da so si pridobili izobrazbo, ki jim je odpirala pot v družbo in zagotavljala dostojno življenje. Kako so cenili njegovo delo, kaže dejstvo, da so po njem poimenovali dve štipendiji (Bro. Ivan Kespret Award), ki ju vsako leto podeljujejo študentoma, ki sta se najbolj izkazala pri delu za študentsko skupnost in za ustanovo. Ko so se odprle možnosti priprave in izdelave filmov ter izdelave videokaset, je bil Ivan Kešpret med prvimi, ki so poskrbeli za predstavljanje šolskih in drugih dejavnosti cerkvenih ustanov v Indiji. Posnel je prvi film o gospodarskih dosežkih svojega rojaka iz Šmarce pri Kamniku Ludvika Zabreta (1923–2010), ki je v državi Goa puščavo spreminjal v obdelovalne površine, uvajal nove tehnologije za pridobivanje vode in odkrivanje vodnih virov in je skupaj z njim prišel v Indijo konec leta 1947.

Zadnja leta svoje indijske poti je Ivan Kešpret preživel v kraju Yellaghirri Hills, Mangalam, blizu Madrasa, kamor se je preselil leta 1998 in ostal vse do svoje smrti 17. maja 2002. Tu je življenje delil z mladimi indijskimi salezijanci, ki so se pripravljala na svojo poklicno pot. Ti so z veliko pozornostjo skrbeli zanj in mu lajšali tegobe starosti in bolezni. Količkor so mu dopuščale moči, je skrbel za park okoli zavoda in za urejenost bogoslužnega prostora. Še naprej pa se je zavzemal, da je v zavodu deloval pevski zbor.

Čeprav je bil tesno vpet v indijsko družbo in zelo zaposlen, je vedno našel čas za srečanje z rojaki, ki so ga morda obiskali, in ohranjanje stikov. Rad je prebiral slovenski tisk, ki je prihajal iz domovine ali iz izseljenskih vrst in tudi sam pripravil kakšno poročilo o svojem delu. Pogostokrat se je oglašal v reviji Katoliški misijoni, ki je izhajala v Argentini, na Slovenskem pa sta njegovo delo spremljala Družina in Ognjišče. Kljub velikim razdaljam in zaposlenosti se je občasno le odločil za obisk domovine in domačih. Prvič je to storil v zimi 1967/68, drugič leta 1976, ko je bil na izpopolnjevanju v Italiji, in zadnjič leta 1987. Med svojimi Indijci je zapustil trajen spomin – ob pomembnih obletnicah se ga radi spominjajo in pripravljajo spominske slovesnosti.

Prva skupina učiteljev v grafični šoli – leto 1970

Vhod v grafično šolo, kjer je deloval Ivan Kešpret.

Reportaža

Mateja Kumer želi vračati življenje starih stavb

Ob študiju doktorata strokovnjakinja, zaposlena predavateljica in mati

Kot je zapisala perspektivna Šoštanjčanka arhitektka Mateja Kumer, mag. inž., se ji je življenje v času obnavljajoče se epidemije koronavirusa v nasprotju s pojavi v družbi pričelo dinamično odvijati. Ko je nekako morala opustiti intenzivno ukvarjanje s politiko, je sprevidela, da bo treba preskočiti časovno zanko, ki naj bi mladim ponujala več možnosti in priložnosti za vključevanje v človeka dostojno življenje, ko je doživela nekaj spotikanja zaradi njene angažiranosti v bližnji preteklosti, je naletela na nove priložnosti za vtiranje v življenjski ritem. Kdor hoče, prej ko slej zmore, in tako je ambiciozna Mateja začela sistematsko ločevati bistvo od nebitvenega. »Step by step«, eno za drugim, celo kar nekaj prvin skoraj hkrati. Tako je iskala in dočkala pravo delo, mladim arhitektom Šaleške doline in širše vtirja smer delovanja v nevladni organizaciji, na politiko pogleduje z nekoliko drugačne perspektive ter intenzivno študira. Doktorat je na področju arhitekturne dediščine zanimiv, a naporen, vendar doslej zastrto okno v preteklost, skozenj pa vidi svetlejšo prihodnost, takoj ko bodo odgovorne institucije spregledale pomen naše prvobitnosti in umetnosti stavbarske dediščine. Kot nadarjena s svojim strokovnim in ljudskim besednjakom, kot strokovnjakinja, ki išče samostojno pot, je poiskala

Foto Jože Miklavc

samostojni izziv kot predavateljica mladim, bodočim gradbincem, a tudi kot zaščitnica še stoječim neprecenljivim arhitekturnim osamelcem širom naše »doline Šentflorjanske«. Opravila je tudi že prve cikluse predavanj na temo »Vrnimo jim življenje«, kjer je že pred leti, med študijem in kasneje, začela raziskovati, odkrivati in varovati posamezne »odpisane« ali slabo varovane gradbene mojstrovine. Z domačega okna v Šoštanju je najprej pazila na dediščino dvorca Gutenbuchel, pridobila lastniška pooblastila kot skrbnica arhitekturne dediščine in se nato ozrla nekoliko dlje naokrog. »Nove ideje

Foto Jože Miklavc

pogosto potrebujejo stare stavbe,« je menda zapisala Jane Jacobs, ameriška urbanistka in kritična aktivistka. Kumrova je le uporabila moto te misli v njeni ideji in paleti raziskav z delovnim naslovom »Vrnimo jim življenje«. V uvodni misli je zapisala: »Vsakodnevna vožnja v Ljubljano (ob obveznostih v službi in študiju doktorata, op. avt.), se mi tu in tam utrga pogled s ceste, na staro stavbo. Peljem se vsaj mimo petnajstih takšnih stavb, ki so zavarovane kot spomenik lokalnega pomena. Tam stojijo že več sto let. Čakajo! Koga? Kaj? Te stavbe niso samo naša zgodovina, te stavbe so tukaj in zdaj. Torej so del našega okolja in prostora, v katerem živimo. Okoli njih raste neprepoznava arhitektura, brez identitete. Takšna, ki bi lahko stala kjerkoli, v nekem nedefiniranem prostoru. Hkrati ta novodobna arhitektura pričinja razkrivati čudovite poglede na mojstrsko stavbarstvo, ki ga danes ni več moč povrniti. Žal se jih večina odgovornih zgane šele takrat, ko se del stavb poruši ali prične ogrožati varnost ljudi!«

Kot je še zapisala Mateja, »so mi leta izkušenj, tudi prostovoljno delo, ki ga opravljam že sedmo leto v okviru zgodb dvorca Gutenbuchel, privedla do razmišljanja in nuje, da sem se v letu 2020 vpisala v doktorski študij na Fakulteti za arhitekturo. Naslov mojega znanstvenoraziskovalnega dela je Vzpostavitev modela trajnostne revitalizacije stavbne dediščine, vil in dvorcev, ki so v lasti Republike

Slovenije. Znanje, ki sem ga pridobila že do zdaj, želim deliti z zainteresirano javnostjo in posamezniki, ki potrebujejo izkušnje in namige, kako vplesti novo življenje v pozabljene stavbe kulturne dediščine.«

Prvo strokovno predavanje z naslovom »Vrnimo jim življenje!« je mag. inž. arh. izvedla na Rečici ob Savinji, kjer je odkrila stavbno dediščino, ki že desetletja, najbrž mnogo več, čaka na nekakšno odrešitev. Bili so poizkusi, kako ohraniti vitalno zgradbo kraju in zgodovini, a se je vse že večkrat upočasnilo ali ustavilo. Čudoviti kraj, v osrčju Zgornje Savinjske

doline, ki se ponaša z bogato dediščino. Od kulinarike, običajev in seveda stavbne dediščine. V jedru

Foto Jože Miklavc

Rečice ob Savinji stoji mogočen Tavčarjev dvor, primer enkratne, s kamnom pozidane renesančne arhitekture, ki se ga občina trudi prenoviti in mu dati življenje. V preteklih letih je utrpel kar nekaj

JOŽE MIKLAVC

LIST

Foto Jože Miklavc

porazov na različnih razpisih. Vsekakor je sama prenova velik finančni zalogaj za Občino, zato nujno potrebuje pomoč države. Prav tako pa je pred Občino postavljen tudi izziv, kakšne vsebine umestiti v zgodbo dvorca. In ne nazadnje nevarnost, da postane plen investicijskega cunamija, ki za smešne kupnine dragocenosti naše zgodovine »odplavlja« za smešne vložke petičnim, novim lastnikom in celo pretežno tujemu kapitalu. »Če želimo izvesti uspešen model revitalizacije, je treba stvari preveriti skozi analitični del in se pri tem vprašati: Kateri so dejavniki, ki ovirajo proces celovite in trajnostne revitalizacije dediščine, kako oblikovati osnovni model revitalizacije in vsebinskega upravljanja dediščine in kakšna sta pri tem vloga ter prispevek

vseh vključenih deležnikov, kakšna naj bo participacija lokalnega prebivalstva v procesu revitalizacije, kako vpliva revitalizacija na lokalno okolje, v katerem se enota dediščine nahaja?!« Dosedanja raziskava na tem področju je pokazala, da so država ali Občine kot lastnice objektov, stavbne dediščine sposobne doseči določen vsebinski nivo, ki nima zasnove za prihodnost. Projekti se navadno zaključijo z izpolnitvijo projektnih pogojev za različne razpise financiranja. Izjema pri tem so muzejske zbirke, ki so »statičnega« in trajnostnega pomena. Za uspešno in trajnostno revitalizacijo na nivoju vsebin in upravljanja tovrstnih objektov so ključnega pomena vrednote lokalnih značilnosti, na katere se veže enota dediščine in

aktivna participacija vseh deležnikov s poudarkom na uporabnikih, torej na ljudeh iz lokalnega okolja. Opustiti moramo misel, da prenavljamo stavbno dediščino za turiste. Vsekakor so ti dobrodošli, vendar morajo v prvi vrsti imeti prednost in pozornost lokalni ljudje, ki bodo aktivno vključeni v samo življenje stavbne dediščine. Le na tak način jo bodo pričeli spoštovati in bodo tudi njeni glavni promotorji. »Naj bo kmečki dvorec, vila, ruševina, vsaka od teh stavb ima svoj značaj, vrednoto, sporočilnost in slikovito pripovednost. Le s kreativno miselno prakso bomo znali poiskati te elemente in jih predstavili skozi nove zgodbe starih stavb,« je delila misli tudi za nas bodoča doktorica znanosti Šoštanjčanka Mateja Kumer.

Foto Jože Miklavc

In memoriam

Štefan Marijan Szabo

22. 2. 1939–10. 1. 2022

Še pred mesecem dni bi bil to za Štefana običajen petek. Zjutraj bi imela z ženo Lino skupni zajtrk in se pogovorila o načrtih za ta dan. Potem bi sprehodil psičko Lu, morda naredil s kolesom krog po Šoštanju in najbrž spekel ribe za kosilo.

A zgodilo se je tako, da se danes, ta petek, od Štefana Szaba poslavljamo tukaj, na pokopališču v Podkrajju.

Rojen v lepi meščanski hiši je v otroštvu doživel veliko bridkosti, ki sta jih po izgnanstvu očeta prestajala z mamo po vojni, težak udarec za družino je bila tragična smrt mlajšega bratca. Takšno otroštvo bi marsikoga zlomilo in onesposobilo za lepo življenje, a Štefan se ni prepustil samopomilovanju, ampak si je uspel ustvariti srečno in izpolnjeno življenje.

Ko prebiram njegov življenjepis, mi najprej pride na misel beseda stanoviten. Vse življenje je živel v Šoštanju, vso službeno dobo je oddelal v Termoelektrarni, 60 let skladnega zakona je preživel z ženo Karolino, vse življenje je ostal športnik in vse življenje gojil trdna prijateljstva.

Poleg službe in družine je veliko časa in energije namenil družbi. Kot športnik, kot svetnik v Svetu Občine Šoštanj in v mandatu 2002-06 kot podžupan, kot predsednik Turističnega društva Šoštanj, kot pobudnik zbiranja sredstev za obnovo cerkve na Uršiji gori. Za Muzej je prispeval zanimivo gradivo, pomembno za zgodovino Šoštanja. Za vse svoje delovanje je prejel več priznanj, omenimo samo zlati grb Občine Šoštanj.

Čeprav se je v mladosti ukvarjal z različnimi športi – nogometom, roketom, ribištvom, je bila njegova največja ljubezen tenis. Igrati ga je začel že leta 1960, dosegal lepe tekmovalne uspehe, bil tudi državni prvak, potem pa aktiven v veteranskih ekipah. Lepo je, da je lahko svoje športne strasti vedno delil z ženo, ki je bila od nekdaj izvrstna in dejavna športnica.

Pomemben kraj v njunem življenju je bil tudi Poreč, kjer sta posebej v zadnjih letih preživljala vse več časa v njunem kampu in uživala v plavanju, ribarjenju, tenisu ter družbi družine in prijateljev. Gostiti prijatelje je bilo Štefanu v veliko veselje, vsi ga poznajo po mojstrstvu v pripravi rib.

Štefanu se je obrestovalo zdravo, športno življenje. Igranje tenisa je bila stalnica, prav tako kolesarjenje, z ženo sta redno plavala v Topolšici, poleti pa na Velenjskem jezeru. Zadnje cigareto v življenju je pokadil leta 1970, ko je v odločilni tekmi svetovnega košarkarskega prvenstva v Hali Tivoli z odločilnim

košem Ivo Daneu popeljal jugoslovansko reprezentanco do zmage nad ZDA. Finale s Sovjetsko zvezo je bilo potem še samo formalnost, Štefan pa od takrat nekadilec.

Kljub letom ni hotel zaostajati za časom, sprti se je učil in uporabljal sodobne elektronske medije. Pozabiti ne smem niti njegove ljubezni do avtov, ki jih je v življenju zamenjal kar nekaj, vsakega je skrbno negoval.

Hčerke Vesna, Natalija in Andreja vedo povedati, da je bil skrben in strog oče, vedno jih je podpiral pri doseganju ciljev in močno vzpodbujal njihovo glasbeno in športno udejstvovanje. Srčno ga je veselila družba vnukov in ponosno je spremljal njihove uspehe. Kar predstavljam si, koliko koncertov je slišal in navdušeno ploskal vsem glasbeno nadarjenim vnukom!

Od bližnjega posloviti se je težko, četudi je doživel starost in imel polno življenje.

Štefana bodo pogrešali Šoštanjčani, športniki, sorodniki, prijatelji, družba v Zeleni laguni. Rafael Nadal je izgubil svojega zvestega navijača, Severina pa skritega oboževalca. Skupne sprehode bo pogrešala Lu. Pogrešale ga bodo hčerke in zeti, za dedijem jočejo vnuki Tjaša, Neža, Lara in Luka. Gospa Lina bo močno pogrešala njegovo ljubeče povabilo izpred hiše: »Karolinca, prid' na sonce!«

A vse te žalosti se bodo sčasoma pretvorile v lepe spomine, s hvaležnostjo, da so lahko delili življenje. Gospod Szabo – na svidenje!

Iz govora 14. 1. 2022 na pokopališču Podkraj, zapisala Milena Ževart, prebrala Milojka B. Kompnej.

JOŽE LEKŠE

Po drugi svetovni vojni se je pri nas po vzoru Sovjetske zveze uveljavil 8. marec – dan žena in materinski dan se je umaknil. Po osamosvojitvi Slovenije pa je materinski dan spet stopil na plan in danes praznujemo oba praznika, vendar vrednota materinskega dne ni taka, ki si jo matere zaslužijo.

Kadar praznujemo rojstne dneve otrok, se le redko spomnimo na pomen in vlogo njihove mame, ki jih je rodila. Že od samega spočetja je mama z zarodkom tesno povezana in ga spremlja vse do njegovega

rojstva. Potem se vloga materinstva še nadgrajuje. Premalo se zavedamo poslanstva matere pri ohranjanju naroda. Ob tehničnem napredku in razmeroma visokem standardu današnjih dni skoraj pri vseh narodih zahodnega sveta upada število rojstev. Iz zgodovine pa poznamo, da narodi s tako nizkim prirastkom lahko izumrejo v dvesto letih.

Žene in matere. Vaša osnovna poklicnost je, da ljubite viro življenja in da imate odprto srce za novi rod.

Mama beseda čarobna,
gane vsako srce,
nobena ji ni kaj podobna,
v misel za vedno ti gre.

Ko so najtežji trenutki,
in ves trud zaman ti gre,
takrat najlepšo besedo,
lahko ti le mama pove.

Draga mama, ob vašem
prazniku vam želimo vse
lepo.

Foto splet

Z Zarjo pomladi

Tradicionalni Pomladanski koncert Pihalnega orkestra Zarja je v šoštanjskem kulturnem domu združil praznovanje pomladi z materinskim dnem. Pričakovano je privabil številno publiko, saj je po dveh letih omejitev prireditelj družjenje ob dobri glasbi več kot dobrodošlo. Godbeniki so pripravili zanimiv program, od znanih in manj znanih tujih napevov, do spevnih domačih. Vmes je zazvenel še Oktet Zarja, ki deluje v okviru godbe že nekaj let. Pričakovano so bile vse izvedbe nagrajene z glasnim aplavzom in na koncu se je zdelo, da bodo morali ponoviti kar ves program.

Kot vemo, je orkester Zarja že vrsto let v samem vrhu slovenskih godb, tekmuje v zahtevni koncertni kategoriji in dosega odlične rezultate. Leta 1925 ustanovljena Delavska godba tovarne usnja se je v letu po zaprtju tovarne preimenovala v Pihalni orkester Zarja, ves čas pa so njegov glasbeni razvoj usmerjali odlični dirigenti. Med zadnjimi je izjemni **Miran Šumečnik**, ki je nadgradil tradicionalno godbeno obliko. Letos tekmovanj še ne bo, a gotovo se bo orkester udeležil različnih gostovanj, poleg tega pa je v domačem Šoštanju njihova glasba vedno zelena

MILOJKA B. KOMPNEJ

popestrive dogodkov. Orkester šteje več kot sto članov, vodstvo in člani pa skrbijo, da so njihove vrste ustrezno pomlajene. Vodenje društva je že dolga leta zaupano **Srečku Potočniku**, ki se skupaj s **Francem Krevzlom** vedno izkaže z dobro organizacijo in zaupanja vrednim delom.

Solistka na flavti je bila **Nika Oder**, zbrane je nagovoril župan Občine Šoštanj **Darko Menih**, koncert pa je moderirala **Milojka B. Kompnej**, ki je svoje misli prepletala z verzmi Kajuhove poezije. Kot vemo, je leto 2022 v Občini Šoštanj razglašeno za Kajuhovo leto.

Foto Dušan Dobnik

Foto Dušan Dobnik

Materinski dan

Slovenci praznujemo materinski dan 25. marca

na praznik Gospodovega oziroma Marijinega oznanjenja. Ta dan katoliška cerkev beleži spomin na obisk nadangela Gabrijela, ko je devici Mariji iz Nazareta oznanil, da bo rodila božjega otroka – Jezusa Kristusa.

Matere so številna ljudstva častila že v davni preteklosti. V novejšem času se v literaturi pogosto uveljavlja, da praznik mater izvira iz Združenih držav Amerike, ko je Anna Jarvis iz Filadelfije leta 1908 počastila svojo mamo s posebno javno slovesnostjo. Geslo Anne je bilo, naj bo ta praznik posvečen spoštovanju in ljubezni do matere in to brez materialnih daril. To duhovno vrednoto je Anna Jarvis želela uzakoniti, vendar ji to ni uspelo. V začetku 20. stoletja se je praznik razširil vsaj na 50 drugih držav po svetu. Dan matere praznuje večina ljudstev v različnih oblikah in datumih. Le v Sloveniji ga praznujemo 25. marca.

Beseda mama in črka »m« sta zelo blagovozni in ta vibracija spremlja otroka že pred njegovim rojstvom. V govorici večine ljudstev na svetu (od daljnega vzhoda do zahoda) se beseda mama prične z »m«: mama, mōma, mamuška, mat, maica, mana, majka, mere, Mutter, mother, ma, maí, matka, mor, moer, madre, mare ...

Pričevanja

Marija GLOBAČNIK se je rodila v družini Podbevšek, po domače pri Lenartu, z enajstimi otroki, v kraju Golice v Tuhinjski dolini. Ker so bili tam takrat zelo slabi pogoji za življenje, je odšla kot najstarejša iskat zaposlitev h kmetu pod Menino planino. Ko se je začela vojna, je brat Franc med prvimi odšel v partizane, Marija pa se je pri kmetu, ki je sodeloval z OF, aktivno vključila v NOB zoper okupatorja kot kurirka, prenašalka važnih sporočil in letakov ter partizanom pomagala po svojih najboljših močeh. Pozno jeseni leta 1942 je rodila hčerko in jo komaj štiri mesečno večkrat jemala s seboj na pot, v košu jo je nesla z literaturo vred čez Menino planino. Svoja doživetja iz NOB je tudi napisala in originale hrani hči. Iz zapisov povzemanj, da je bila izredno hrabra, pretkana, drzna in domiselna kurirka, polna optimizma in vere v boljši jutri. Taka je ostala in je tudi aktivno sodelovala s hčerko v KO ZB za vrednote NOB Šoštanj. Marija, ponosni smo nate, tvoj spomin bo vedno z nami.

Dogodki iz NOB

V zadnjem času opažamo, da se vse manj omenja pridobitve NOB naših staršev, dedov in pradedov. V prispevku bi rada omenila eno od resničnih dogodkov od gospe, žal že pokojne, ki je zapustila rokopis svojih spominov svoji hčerki Slavici. Po rokopisu izvirno zapisala: Vanica Petrovič, predsednica KO ZB za vrednote NOB Šoštanj

Zapis Marije Globačnik se začne takole:

Tuhinjska dolina je jako pasivna, kjer ni industrije, glavni vir dohodkov ondotnih prebivalcev je les, ki ga dajejo gozdovi Menine planine. Zato so bili šoloobvezni otroci prisiljeni, da si iščejo zaposlitve pri kmetih na Štajerski strani kot pastirji in varuške otrok. Tako sem šla tudi jaz ob doma, kajti doma je ostalo še osem otrok, manjših bratov in sester. Že leta 1939 sem nastopila službo kmečke dekletke v Rovtu pod Menino planino, kjer sem bila pri kmetu Temnišaku dve (2) leti. Od tam sem šla k Potočniku, ki mi je nudil boljše plačo, to je bilo leta 1941 ob novem letu, tu sem bila do meseca junija 1942, takrat mi je umrl oče in je ostala mama sama brez vseh dohodkov z majhnimi otroki.

Ob košnji, ki je v Menini planini dokaj pozno, smo bili sami trije, brat Franc, sestra Angela in jaz, mama, ki je pričakovala enajstega otroka, ni mogla iti visoko v planino.

Vsi plahi in bojzljivi smo grabili in se ozirali s strahom okrog sebe. Tako okrog štirih popoldan predlaga brat, da nehamo z delom in gremo k studencu pit vodo. Ko se približamo vodi, vidimo več mladih oboroženih ljudi, ki so si polnili čutarice, pozdravimo se z »dober dan«. Nato nas vpraša eden izmed njih, če se

ne bojimo biti sami v planini. Odgovorili smo seveda, s tesnobo, pa nas nadalje vpraša: Ali pride kdaj nemška policija v Golice? Zopet smo rekli, da ne. In sledilo je še eno vprašanje. Ali nas poznate? Odgovor je bil: Ne!

Nato so nam povedali, da so oni Narodno osvobodilna fronta. Nakar nam je pokazal puško, na kateri je bila vrezana petokraka zvezda, rekoč, da je to znak svobode, potem nas je spremljal še kakšnih dobrih sto metrov daleč in je bratu izročil letak, ki je pozival k borbi zoper okupatorja. To je bilo prvo srečanje l. 1942.

Po par tednih žalovanja za očetom se vrnem nazaj v službo, ko pripovedujem gospodarju, je ta samo zmajeval z glavo, nisem pa še vedla, da je imel tudi on skrivne sestanke z OF.

Tako mi je prešlo leto 1943 brez pomembnejših dogodkov, pridem v mesecu marcu 1943 domov in je mama vsa žalostna objokana. »Kaj vam je?« jo vprašam. »Franc je šel pred par dnevi v partizane, vzel je vojaško obleko in šotorsko krilo, ki jo je oče prinesel domov ob razpadu,« mi je rekla, »glej, tu imaš nekaj za čitat. Lahko odneseš s seboj.« To sem tudi storila, skrila sem nekaj letakov za nogavice. Poročevalca sem pa zavila v nemški časopis. Letake sem med potjo pustila najrajši v bližini hiš, kjer sem vedela, da jih zagotovo kdo najde.

Potem sem hodila pogosto čez dolino, kajti mama je imela vedno kaj zame. Gospodar mi je pa tudi dal prosti čas za moja potovanja. Mama mi je pa tudi povedala, kam naj grem po cigarete, pisarniški material in obveze. Šla sem tudi v Kamnik, in sicer en dan do doma, drugi dan pa naprej, kjer je Franc Kremšak trafikant zmerom imel kaj rezerve za partizane. Prav tako DR: Karba lekarnar v Kamniku, kjer smo lahko dobili vato in gazo.

Kakor je maj rad deževen, je bil tudi 1943 in jaz zopet na pot proti Kamniku, med potjo se dobiva z eno izmed sošolk, ki je imela isto pot kot jaz, v pogovoru nama je bila pot krajša, že sva bili v Vrhpolju, nenadoma obstaneva obe naenkrat, pred nama stoji ne samo policist, ampak pravi gestapovec z mrtvaško glavno na kapi. Od naju zahteva osebni izkaznici. Jaz sem imela štajersko z rdečo črto, ona pa koroško z zeleno črto, tako meni ni rekel nič, ko mi jo je vrnil, njej pa, da je iz banditskega gnezda, kjer je vse za požgat. Toda kljub temu naju je pustil naprej in ko sva dobili cigarete in tobak sva se srečno vrnili nazaj. Pot je bila potem še večkrat, dasi tvegana in vendar brez nezdgod uspešna, vse do druge polovice avgusta, ko so v noči s 16. na 17. prišli in zaprli mamo, ki je pustila doma 7 mlajših otrok, najmlajša punčka je bila stara 10 mesecev. Zopet mi je gospodar dovolil ostati nekaj časa doma, kajti bila je že jesen, treba je bilo skopati krompir in omlatiti pšenico ter pripraviti za seme, ker se ni vedelo, ali se mama vrne ali ne. Sosed nam jo je zmlatil in potem sem

jaz vešča čiščenja žita urejala na podu zrnje, poleg mene se igrajo trije majhni otroci, mala sestra in dva sosedova. Kar se prikaže senca pred vrati in glas Heil Hitler zmoti celo otroke pri igri, da začudeni obstanejo. Odgovorim tudi jaz Hajl hitro. Nato vpraša: »Ste vi Podbevšek Marija?«
»Da, to sem jaz, kaj hočete?« mu v nemščini tudi odgovorim.
»Kje je Vaš brat?«
»Kaj je z njim?« ga vprašam.
»Ne vem!«
»Jaz tudi ne, dne 2. marca so ga odvedli partizani in od tedaj ga ni več!«
»Ali Vam kaj piše?«
»Ne!«

»Mi pa dobro vemo, kje je, in tudi, da Vam piše!«
»Ako Vi veste, kje je in da piše, zakaj me potem vprašujete, jaz ga nisem videla, niti dobila kakšnega pismo od njega. Ali Vi veste, kje je moja mama, ki jo je pred kratkim odpeljal gestapo in je pustila doma 7 majhnih otrok, a glejte temu je komaj 10 mesecev. Zato Vas jaz vprašam, kje je mama?«
»Tega ne vem!« odgovori.
»Seveda tega ni treba vedeti.«
»Koliko imate Vi let?«
»22!« mu rečem.

»In ta dva mala, ali sta Vaša?«
»Da!«
»In zopet si noseča, sigurno z banditom?«
»Ni važno, naj je bandit ali verman, oba sta vojaka in sta pod orožjem!«
»Ja, Zgornji Tuhinj in Golice, to je eno banditsko gnezdo, vse je za postreljat in požgat.«
Kot ploha me je obliil mrzel pot, a nisem vrne pokazala strahu, zagledam se mu v obraz,

VANICA PETROVIČ

prekrižam roke in mu rečem: »Seveda! Da nisom mi banditi, bi Vi sedaj gotovo bili na ruski fronti, ker smo pa mi banditi, se pa Vi pristo sprehajate in imate lepo službo.«

Obraz mu postane bel. Kaj bi se zgodilo z menoj, da ni tisti hip zabrlizgalo kot znak za odhod. Jaz pa takoj dvig, pot pod noge z literaturo nazaj.

V oktobru 1943 mi je gospodar dovolil ostati doma do poroda, samo da bom še naprej vršila dolžnost in ga oskrbovala s časopisi, vato gazo in po možnosti tudi s tobakom, te stvari je on odvajal naprej.

Ker se mama še vedno ni vrnila, sem bila doma tik pred porodom, ko pridejo zvečer kot običajno trije mokri Terenci s pisalnim strojem, ki so ga dobili v Tuhinju na občini, da ga preizkusijo, pišejo poročila. Dva sta bila domačina Ljubo in Tone, Vlado je bil iz Maribora. Ko so se malo odpočili in posušili, se Vlado in Tone odpravita v noč, Ljubo pa me prosi, da bi smel prenočiti pri nas.

Meni je bilo sicer tesno zaradi tega, ker sem ravno par dni prej poslala grdo pismo v Kamnik na gestapo, da se jim bliža konec. Zato sem rekla Ljubu, da bi bilo mogoče bolje, da bi šel tudi on. A Ljubo pravi, da je le preveč utrujen in da bo ostal pri nas.
Medar, s katerim se je gospodar večkrat sestajal (sedaj je upravnik pošte v Mozirju). Ker sem imela delo v hlevu, je gospodinja pestovala mojo punčko, med tem pridem tudi jaz v hišo iz gole radovednosti, ker me prej še ni videl, vpraša gospodinjo, če sem zanesljiva. Ko mu ona pove, da imama brata v partizanih in da je bila mama 4 mesece zaprta, me je hotel še kljub temu preizkusiti, zato mi pravi: Ali bi šla v Gornji grad v trgovino Božič ter še dve zanesljivi dekleti po nekakšne podatke. Toda jaz nisem nobene poznala, v snegu in mrazu mi je gospodar dal svoje kolo in sem šla. Do Bočne je bilo vse v redu, mali listek v palcu rokavice mi je bil glas domovine. Proti Kropi me že ustavi nemška patrola:

»Kam?«
»Jaz!« je bil nemški odgovor.
»Jaz sem tudi Kdo!« sem odgovorila.
»Nemška policija!«
»Kaj hoče ona od mene?«
»Odpret!«
»Ne verujem Vam, ker vsak zna nemško.«
»Res policija je, odprite!«
»Ne odprem, ker je strogo prepovedano!«
Tisti hip je že udaril s puško po vratih, ki sem jih odprla, da sama nisem vedela kdaj, nato me vprašuje po banditih in kje so fantje iz te vasi. Ko je dobil odgovor – laž, je odšel. Toda ne za dolgo, komaj jaz pospravim stroj papir

in Ljuba pod nizko posteljo, že je bil isti zopet nazaj še z enim spremljevalcem, da tu prenočita, nisem se upala protivit, ker bi bilo preveč žrtev malih sestric, zato sem ju pustila, toda kmalu je želel vedeti podrobnosti, ki mi niso bile všeč, zato sem mu rekla, da naj zaspi ali pa gre, da mene ni treba stražiti. Rekel mi je, da mu nihče ne bo štel nabojev, če meni z enim vzame življenje. Jaz sem mu pa rekla, da me bo samo enkrat ubil. Z mize je vzel kapo in rokavice in nato sta odšla.
Ob 7.00 zjutraj je Ljubo zlezal izpod postelje utrujen in brez sna in je nadaljeval svojo pot. Leto 1944.

Moja punčka je bila stara že 4 mesece, ko se vrnem nazaj v službo na isto mesto. Bil je konec januarja, sneg in mraz vsepovsod, ko sem jo nesla v košu čez Menino, seveda z literaturo vred, Poročevalec, Radio vestnik in letake. Mislila sem, da bom lahko samo pri otroku, toda že po kratkem času se oglasi tov. Medard, s katerim se je gospodar večkrat sestajal (sedaj je upravnik pošte v Mozirju).

Ker sem imela delo v hlevu, je gospodinja pestovala mojo punčko, med tem pridem tudi jaz v hišo iz gole radovednosti, ker me prej še ni videl, vpraša gospodinjo, če sem zanesljiva. Ko mu ona pove, da imama brata v partizanih in da je bila mama 4 mesece zaprta, me je hotel še kljub temu preizkusiti, zato mi pravi: Ali bi šla v Gornji grad v trgovino Božič ter še dve zanesljivi dekleti po nekakšne podatke. Toda jaz nisem nobene poznala, v snegu in mrazu mi je gospodar dal svoje kolo in sem šla. Do Bočne je bilo vse v redu, mali listek v palcu rokavice mi je bil glas domovine. Proti Kropi me že ustavi nemška patrola:

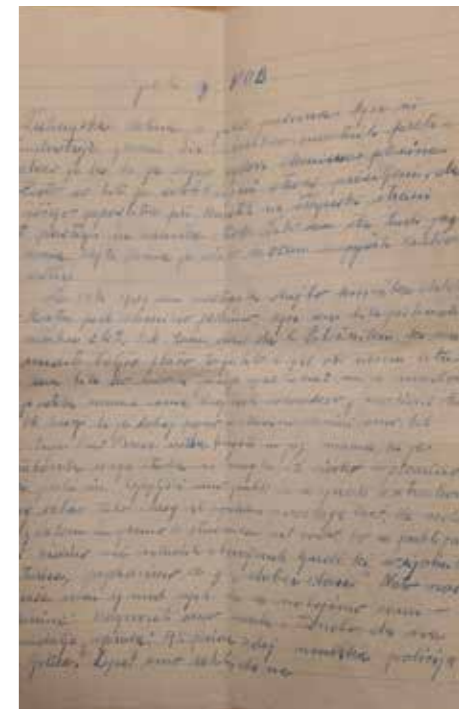
»Kam?«
»V Gornji Grad!«
»Hajd naprej!«
Na Kropi pa me zopet ustavi že starejši policist ter me vpraša: »Kam?«
Ko mu odgovorim kot prej, ni bil zadovoljen, pač pa pravi, po kaj grem.
Jaz mu rečem, da grem v cerkev.
Ker je bil delavnik, se začudi in reče: »Kaj vi molite?«
»Da, molim. Za našo zmago!«
»Za našo!«

»Da,« in tako sem odšla nemoteno naprej, ter med denarjem za kupljene stvari prodajalki izrazila željo, kaj hočem in kdo sem.

Dobila sem poročilo, ki mi nikdar ni bilo znano, ter pismo z naslovom vojaka na ruski fronti predala namesto ob 2.00 s triurno zamudo ob 5.00 popoldan dne 14. 2. 1944 v roke Medardu.

Mogoče je dosti o pomembnosti, da so to važnejši dogodki, ki sem jih doživela. Od avgusta 1944, ko je bila Zgornja Savinjska dolina osvobojena, se ne vem spominjat kaj posebnega. Zbiranje živeža in obleke je bila dolžnost vsakega. Takrat sem dobro spoznala Jegovnik Ivana možic, ki je bil posebno vnet zbiralec in sva se prej že večkrat videla, vendar nisva vedela eden za drugega, šele potem mi je gospodar povedal, da je bil tudi on med njimi, s katerimi je imel on sestanke.

Spomnim se tudi, da je imela l. 1944 Šercerjeva brigada miting pri Potočniku ter da smo bili vsi čuječi, da jih ne bi presenetil sovražnik. Za točnost po spominu jamčim kazensko in materialno

Poziv

Zbiramo filmske spomine iz Šaleške doline!

V Muzeju Velenje in Muzeju usnjarstva na Slovenskem v Šoštanju zbiramo videoposnetke in filme iz preteklosti Šaleške doline.

Če imate v domačem arhivu kakšne starejše videoposnetke Velenja ali Šoštanja in okoliških krajev, vas vabimo, da nam jih posredujete. Zanima nas vse – posnetki prireditvev, športnih dogodkov, družinski posnetki, delo in domača opravila, utrip mesta, gradnja Velenja ...

Najbolj zanimive izseke vaših filmov bomo (z vašim dovoljenjem) predvajali na Šoštanjkih poletnih filmskih večerih, hranili pa jih bomo tudi v našem muzejskem arhivu.

Filme nam lahko posredujete na filmskem traku, videokasetah ali v digitalni obliki. Lahko nam jih pošljete po pošti na naslov:

Muzej Velenje
Ljubljanska cesta 54
3320 Velenje

ali pa jih osebno prinesete na Velenjski grad kadarkoli od torka do nedelje med 10. in 17. uro ali v Muzej usnjarstva na Slovenskem v Šoštanju od torka do nedelje med 9. in 17. uro.

Veselimo se vašega sodelovanja!

Iz zgodovine

Bilo je kot lepe sanje

Šaleška dolina v popotnih dnevnikih avstrijskega princa, nadvojvode Janeza Krstnika Habsburško-Lotarinškega (Avstrijsko-Toskanskega)

Pred 210 leti je skozi naše kraje hodil avstrijski princ – nadvojvoda Janez (1782–1859), brat avstrijskega cesarja, vnuk vladarice Marije Terezije. Kar je doživel, je tačas vestno zapisoval v popotne dnevnike.¹ Potovanja so bila povezana z njegovim bivanjem v zdravilišču Rogaška Slatina v letih 1810, 1811 in 1812; s pitjem vode, kopanjem, sprehajanjem in izleti v okolico si je krepil zdravje. Kot je sam zapisal, je šlo za »mentalno bolezen« (Gemütskrankheit): omenja svojo hipohondrijo in melanholijo kot posledico tragične izgube priljubljene mu dežele Tirolske (ki jo je morala Avstrija po izgubljeni bitki prepustiti Bavarski in je cesar nadvojvodi prepovedal vsakršno ukvarjanje z njo), prevaranih upov (cesar naj bi nadvojvodo nameraval angažirati v notranji Avstriji, a naj bi ga pregovorili od tega) in obremenilnih obtožb (priljubljeni nadvojvoda naj bi bil »zapeljan v protidržavno zaroto«).² Umaknil se je z Dunaja, ki ga ni maral, in so ga tam držale le obveznosti. Leta 1811 se je več mudil v Gradcu, kjer je z daritvijo svoje zbirke pripomogel k ustanovitvi prvega deželnege muzeja, današnjega Joanneuma.

Poglejmo torej skozi oči nadvojvode na nekdanjo Šaleško dolino.

Prvi dnevniški opis naših krajev je iz 20. julija 1810, ko se je nadvojvoda Janez vračal s prvega obiska Rogaške; star je bil 28 let. Nikakor ni

*J. v. 2. Negrop
Grafenau*

Grb urada združenih gospostev Šoštanj in Fortenek v času del-Negro (1807) in njihovim grbom (kronani orel na hribu) in podpis Franca pl. del-Negra (1820)

šlo za navadnega popotnika: selil se je s tremi velikimi vozovi in služabniki, ki pa so bili počasni, zato je – nevpadljivo oblečen – z manjšim spremstvom jezdil ločeno in po drugih poteh.³ Prespal je v Laškem (Tüffer), kjer se je bil večer poprej družil s škofom in dekani. Zbudili so ga ob sedmih, dve uri je potreboval do Celja, pol ure do Šmarjete pri Celju, sledil je »poštni cesti« v Vojnik (Hohenegg), pri dvorcu Tabor (Weichselstätten) je stopil na vitanjsko cesto, kmalu prišel v Novo Cerkev in do Lemberga, od koder je bila še ena ura do Dobrne. Ustavil se je v toplicah. Niso mu ugajale:

»Strehe so dotrajane, sobe temačne in vlažne, z vonjem po plesni, šef kuhinje zahteva goldinar in pol do dva, brez vina. Vse je treba prinesiti s seboj, kajti tam ni drugega kot miza, ogrodje postelje in stol; s polno golazni izgleda grozno. Imaš samo opečna tla. Lastnik Dienersberg preperečuje vse. Njegov sin in zet bi rada prevzela; kar potrebuje, ima pri roki, a ne preda. Vrnili sem se v Dobrno in šel po hribu navzgor preko treh vzpetin, dokler nisem dosegel Velenja. Vmesne doline so lepe. Iz Velenja imaš razgled po Šaleški dolini, hrib se imenuje Bevški hrib (Gutenharter⁴ Berg). Nedaleč je Šalek, star grad. Dobri kmetje. Od tam do Šoštanja sta dve uri hoda, z gradu se razgledaš po Šaleški dolini, občrtani z vasmi in kmečkimi hišami. Zahodno⁵ Velenje, Šalek, sv. Mihael, bolj proti sredini Škale, severno stožčaste vitanjske gore, zadaj cesta, vsi hribi so pokriti z gozdom in strmi. Tla so čudovita. Skozi dolino teče potok Paka. Gora sv. Uršule s kapelo, Mozirske planine, že predalpe, nato se dolina zaključuje. Soteske, po katerih je poseljeno vse do višin. Velenje pripada Bauerjevi, sestri gospoda Negro. Ima trgovino z mlado živino. Donos masti je leta 1809 znašal 1000 centov [56 ton]. Ljudje so premožni. Med in ovčja volna gresta na Hrvaško. Ovce, konji, štirje cesarski žrebci (Kais. Hengste). Pridni. Manj travnikov, nekaj dobička, ker so pognojeni. Gojijo fižol, krompir, zelenjavo. Imajo odlične suhe češplje. Iz Šoštanja se pelješ neposredno preko visokega Paškega hriba (Pakberg) uro in pol, da dosežeš dolino na drugi strani, pri gradu Pakenštajn. Od tam se pelješ skozi potok Paka, kar je nevarno, če močno dežuje.«

Nadvojvoda je nadaljeval pot proti Braslovčam in Gornjemu Gradcu ter skozi Solčavo v Črno. V Savinjsko dolino se je – kot smo videli – iz Šoštanja peljal preko strmih Lokoviških hribov in pod Velikim vrhom, kar naj bi takrat vse skupaj imenovali »Paški hrib«, ceste skozi Penk tedaj še ni bilo.

Drugič se je nadvojvoda Janez ustavljal v Šoštanju dve leti kasneje, 28. julija 1812, ko si je bolj podrobno ogledoval celjsko okolišje.

»Z Lemberga sem se peljal mimo Dobrne skozi

lepo dolino mimo starega gradu navzgor, se potem pri Velenju spustil v Šaleško dolino, nato zgoraj mimo sv. Martina, skozi Šoštanj na grad. Tu so me sprejeli lastniki. Sprejeli so me oblečeni v slovensko nošo. Tam so mi v glavo nenadoma šinile misli o mojem gorskem ljudstvu, preprostosti življenja in Bog ve, kaj še: stal sem kot okamenel. Po pomenku z nekaterimi sosedi smo šli na prehod, najprej v vrt, nato po dolini navzdol in preko vzpetine po slabi poti, kjer pa mi je bilo všeč. Vrnili smo se v hišo, z lastnikom sem imel daljši pogovor, v katerem sem mu neposredno povedal svoje mnenje. Pogovor je trajal eno uro, podal sem nasvete in pokazal, da dobro poznam njegovo situacijo: tudi svoj govor moram dobro pretehtati. Ona se je strinjala in on mi je priznal, da imam prav. [Nadvojvoda je v poznejših letih ob rob pripisal: Svetoval sem potrpežljivost, vdanost, nežnost in ugotovil kasneje, da gospodinjstvo dobro gre.] Použili smo večerjo in sledil je ples, pri katerem sem naredil zaključno rundo (Rehraus). Čas je bil, da odneham. Dobre volje; bilo je še veliko klepeta, nato je vse šlo spat. Ob tem sem še ponovno premislil nekaj stvari in želel tem dobrim ljudem sreče in zadovoljstva.

28. julij. Vstal sem ob 9. uri, v sobi se mi ni zdanilo; kmalu so prišli vsi skupaj, zajtrkovali smo v vrtu, nato sem predlagal, da bi šel kos poti peš, in sem dobil spremstvo. Prirčno sem se poslovil in se zahvalil za dobre dni, ki sem jih tam preživel. Bilo je kot lepe sanje. Ko se poslavljam, sem tako raztresen, da vse pozabim; priznam – če sem kje rad in to je zelo redko in se mi v mnogih letih ni zgodilo kot tokrat, da bi mi ljudje tako ustrezali. Tako bi bil rad ostal in mi je slovo težko.

Iskren stisk roke, potem sem krenil in zdaj se gre dalje preko dolgočasnega Plešnika [Plešivca?], dve uri do grebena, kjer vidiš obe dolini, nato navzdol proti sv. Martinu [Šmartno pri Slovenj Gradcu] k mojim poznanim, k dekanu Ruprehtu.«

Tam je imel nadvojvoda kosilo, nato se je preko Slovenj Gradca in Dravograda vrnil v avstrijski Gradec. Tu se objavljeni deli dnevnikov nadvojvode končajo.

Mi pa se še nekoliko pomudimo pri skrivnostnih lastnikih dvorca Šoštanj, ki jima je nadvojvoda delil nasvete glede »gospodinjstva« in od katerih se je tako težko ločil, pa vendar v objavljenem dnevniku ni njihovih imen. Gospostvo Šoštanj je kupil leta 1807 celjski trgovec Franc Schwarz (1739–1812), že pred letom 1812 pa ga je prevzel njegov sin Franc pl. del-Negro.⁶ Drugačen priimek imata, ker je oče leta 1803 po dolgih prizadevanjih od cesarja le dobil tako zeleni plemiški naziv v habsburških dednih deželah.⁷ Žena Franca del-Negra je bila Jožefa pl. Jacomini. Po družinskem izročilu naj

ROK POLES

bi del-Negro gostil v Šoštanju nadvojvodo Janeza, ljubil razkošje, se naokoli prevažal s četrtovervo in si s potratnim načinom življenja nakopal velike dolgove; proti koncu življenja je duševno obolel.⁸ Družinsko izročilo o obisku nadvojvode se je izkazalo za resnično, najbrž pa šoštanjnska graščaka nikoli nista izvedela, kako zelo všeč je bilo »štajerskemu princu«

V Šaleški dolini imajo odlične suhe češplje!

Nadvojvoda Janez

Foto splet

pri njiju. Pravzaprav sta bila zakonca del-Negro del »ožje družine«, ki se je z nadvojvodo družila že v Rogaški: leta 1811 je svojo hčer, poročeno Negro, nadvojvodi predstavil pl. Jacomini, stanovski poverjenik: nadvojvoda je plesal z njo, dobro je znala in ga je učila.⁹ Leto

kasneje, 1812, sta bila v priljubljeni družbi nadvojvode oba, »Negro in žena«.¹⁰

Dr. Elke Hammer-Luza, ki je raziskovala zakonsko življenje nadvojvode, piše: »Poleti 1812 je v zdravilišču Rogaška spoznal damo, v katero se je zaljubil. Ta gospa, ki ni bila podrobneje opisana, pa je že bila poročena, zato so Janezu ostali samo spomini: 'Slatine 1812 in dnevoj, ki so sledili, ne bom nikoli pozabil, so med mojimi najlepšimi sanjami.' Habsburčan je v komentarju dnevnika poudaril, da pri tej – kot tudi pri drugih priložnostih – ni nikdar prestopil meje spodobnosti.«¹¹

Pretrsti velja še dve podrobnosti:

1. Mnenje nadvojvode, da imajo v Šaleški dolini odlične suhe češplje, dobi težo, če se spomnimo, da gre za izjavo poznavalca, ki si je z vsemi močmi prizadeval za sodobno prenovo kmetijstva; ki je v dnevniku večkrat tudi brez dlake na jeziku ošvrknil, če se na posestvih ni delalo strokovno, dovolj skrbno ali bi lahko bile gojene kulture bolj izbrane; ki je kasneje ustanovil vzorčno vinogradniško posestvo, kmetijsko društvo in vinogradniško šolo. Nadvojvoda je pohvaljeno suho sadje poimenoval »Zwetschgen«, češplje, za razliko od sliv, »Pflaumen«: češplje so temnejše, modrovijolične, pokrite z belkastim poprhom, manjše, bolj podaljšane; sladko-kislo rumeno meso je čvrstje in bolj suho (in zato primernejše za marmelade, kuho in pečenje), zelo lahko se loči od koščice.

2. Da sta nadvojvoda lastnika šoštanjnskega gospostva na gradu sprejela v »slovenski noši« (windische Tracht), ga je povsem presunilo in je to skrbno zabeležil. Nadvojvoda je slovensko govoreče ljudstvo nasploj opisoval z »Wendi«;¹² občudoval je preprosto življenje in idealizirano »ljudsko kulturo« na podeželju, ki ga še niso pokvarile sprevržene mestne navade. Sam se je rad oblačil v »tradicionalno štajersko narodno nošo« oziroma oblačila podeželskih gorskih lovcev: »zelen klobuk z gamsovo bradico in petelinjim perjem, siv plašč iz lodna z

zelenim ovratnikom, črne usnjene pumparice, zelene volnene nogavice in čevlje na vezalke.«¹³ Očitno sta se del-Negra potrudila; imela sta smisel za protokol in sta se za dober teatralični učinek oblekla v praznjo »slovensko ljudsko« nošo, za katero naj bi bilo značilno: par močnih škornjev, modro krilo, dolg plašč iz ovčjega krzna in velika bela naglavna ruta.¹⁴ V Celjskem okraju naj bi se sicer moški oblačili povsem po kranjsko; na območju Šoštanja je menda »vsak kmet vzel tkalca v hišo in so izdelovali laneno platno v velikih količinah«, v hribovitih Belih Vodah pa so se največ oblačili v dolge hlače in krila iz lodna, ki so ga sami izdelali, pri čemer je mladina že pričela povzemati meščansko nošo iz zelo finih tkanin.¹⁵

Za nadvojvodo so bili del-Negri predstavniki srednjega razreda v celjski okolici, nad njimi so bile stare plemiške rodbine Dienersberg, Thurn, Adelstein, pa tudi Gadolla in Resinger; pod njimi pa uslužbenci okrajnih uradov.¹⁶ Dnevnik nadvojvode, iz katerih sta vzeta zgornja opisa, so po njegovi smrti ostali v arhivu njegovega sina, Franca grofa Meran. Deli dnevnikov so bili že pred stoletjem objavljeni: s popotovanja po Gornji Štajerski 1810; z »vohunsko« poti po Angliji 1815/16; s počitnikovanjem v Rogaški Slatini 1810–12 – v teh je na našo srečo dr. Anton Schlossar, dvorni svetnik in nekdanji direktor univerzitetne knjižnice v Gradcu,¹⁷ leta 1912 objavil tudi kose z opisi Šaleške doline. Med drugo svetovno vojno so del »Arhiva Meran« zaradi varnosti preselili v Gradec – ker pa so se bali, da bo mesto bombardirano, so dokumente shranili v dvorcu Stadl na reki Rabi, izven mesta. Ko je vzhodno Štajersko zasedla Rdeča armada, so vojaki lesene zaboje, v katerih je bil arhiv, uporabili za vse mogoče, vsebino pa zmetali v greznico, na gnojišče in dvorišče gradu. Ob pismih so bili posebej močno poškodovani/uničeni prav dnevnik nadvojvode Janeza.¹⁸

¹Izpiski iz dnevnikov so bili izdani 100 let kasneje, leta 1912. Schlossar, Anton: *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen von seinen Aufenthalte in Kurorte Rohitsch-Sauerbrunn und über seine Reisen in Untersteiermark aus den Jahren 1810, 1811 und 1812*. Graz; Leykam, 1912, Šaleška dolina: str. 68, 69 ter 118, 119, omemba »Šoštanjnskih alp« na str. 113.

²Ibid., str. 13, 18, 45, 80, 118 opomba *.

³Ibid., str. 55, 72.

⁴Gutenhart je dvorec Dobrova v Bevcāh.

⁵Prav: vzhodno.

⁶Hribernik, Mesto Šoštanj, str. 55.

⁷Preinfalk, Miha: *Rodbina del-Negro*. Kronika 3, Ljubljana 2021, str. 620.

⁸Ibid., str. 627, 628.

⁹Schlossar, *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen*, str. 85, 89.

¹⁰Ibid., str. 103.

¹¹Hammer-Luza, Elke: »Das Aleineseyn in dieser Welt ist nicht gut.« *Erzherzog Johann und seine Beziehung zu Anna Plochl*. *Erzherzog Johann - Mensch und Mythos*. Graz: Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, Band 37, 2009, str. 28.

¹²Pottler, Burkhard: »... in den Seitenthälern sind sie arm, aber auch besser ...« *Erzherzog Johann und die »Volkskultur«*. *Erzherzog Johann - Mensch und Mythos*. Graz: Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives, Band 37, 2009, str. 182.

¹³Ibid., str. 189.

¹⁴Geramb, pl. Viktor, Mautner, Konrad: *Steirisches Trachtenbuch, II. Band*. Graz: Verlag Univesitäts-Buchhandlung Leuschner & Lubensky, 1936, str. 208.

¹⁵Ibid., str. 239, 241, 250. Po odgovorih Göthove topografije.

¹⁶Schlossar, *Erzherzog Johanns Tagebuchaufzeichnungen*, str. 115.

¹⁷<http://sosa2.uni-graz.at/sosa/nachlass/person/schlossar-s/biographie.php>, 12. 3. 2022.

¹⁸Fürst, Hermine: *Erzherzog Johann und sein Gedenkjahr 2009*, Diplomarbeit, Graz, 2013, str. 16. <https://unipub.uni-graz.at/obvugr/content/titleinfo/231878/full.pdf>, 20. 2. 2022, str. 8.

Zdravilna moč (ne samo orientalskih) zgodb

V tem članku bi vam rada predstavila zelo zanimivo in inspirativno knjigo *Oriental Stories as Tools in Psychotherapy: The Merchant and the Parrot* (Orientalne zgodbe kot orodje v psihoterapiji: Trgovca in papigo) iranskega psihoterapevta prof. dr. Nossrata Peseschkiana in osnove psihoterapevtske smeri, ki jo je sam (leta 1968) razvil in postopoma zelo uspešno utemeljil ter ji nadel ime **Positivna psihoterapija**.

Ne se bati, ne gre zgolj za suhoparen strokovni članek!

A najprej, kdo je sploh bil Nossrat Peseschkian (1933–2010)? Rodil se je in odraščal v Iranu, a večino svojega življenja je živel in deloval v Nemčiji, kjer je od leta 1954 študiral medicino na univerzah v Freiburgu, Frankfurtu na Majni in Mainz.

Specializiral je nevrologijo, psihiatrijo in psihosomatske medicine. Nato je opravil še podiplomsko psihoterapevtsko izobraževanje v Nemčiji, Švici, Avstriji in ZDA.

O pozitivni psihoterapiji je objavil več kot 250 strokovnih člankov in napisal 26 knjig, ki so bile prevedene v 23 jezikov.

Za naše potrebe je najbolj pomembno, da vemo, da beseda »pozitivna« v kontekstu pozitivne psihoterapije izhaja iz latinske besede »positum«, kar pomeni nekaj, kar je »določeno, dano«.

»Kadar piješ vodo, pomisli na njen izvir,« pravi tarsi kitajski pregovor.

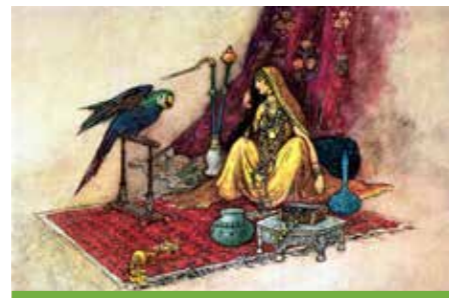
Nossrat Peseschkian

Foto splet

Kdo smo, katere vrednote so za nas bistvene, kaj želimo v življenju doseči, kakšne odnose imamo z drugimi ljudmi, kakšen je naš odnos do zunanje sveta, s kakšnimi težavami se spopadamo in katerih ne znamo sami rešiti – vse to določa kultura, v kateri odraščamo. Iz nje namreč izvira naša osebnost.

Peseschkian je v Nemčiji skrbel za paciente številnih etničnih skupin.

Med terapijami je opazil, da se ljudje iz različnih kultur s svojimi težavami soočajo na diametralno različne načine. Naj gre za izbiro življenjskih partnerjev, ravnanje z denarjem, vzgojo otrok, sprejemanje smrti bližnjih, proces žalovanja itd. Težave njegovih pacientov so bile pogosto povezane z medkulturnimi »trenji« – s ksenofobijo, z občutki, da okolica ne razume in ne sprejema njihove drugačnosti, da tepta njihove pravice do lastnih verovanj in ohranjanja tradicij in podobno. V medkulturnih družbah se s takšnimi težavami srečujemo pogosto – zdaj, v času globalizacije in migracij, seveda še bolj pogosto, kot kdaj koli prej. Peseschkian si je torej začel zastavljati dve vprašanji, ključni za ohranjanje harmonične povezave med različnimi kulturami.

Iranska slika papige

Foto splet

Eno je, kaj imajo vsi ljudje skupnega, drugo pa, v čem so različni. In ker se je od nekdaj zanimal za modre zgodbe Bližnjega Vzhoda, je razvil metodo transkulturne pozitivne psihoterapije, ki gradi mostove med vrednotami in stališči vzhodne in zahodne kulture s pomočjo orientalskih zgodb.

»Orientalne zgodbe so igrive in polne domišljije, intuicije in iracionalnosti, kar je v ostrem nasprotju z racionalnimi in tehnološkimi modeli sodobne industrijske družbe, ki od posameznikov zahteva, da so uspešni in imajo vseskozi odlične rezultate. Kakovost medosebnih odnosov pa je odmaknjena v ozadje; razum in intelekt sta cenjena bolj kot domišljija in intuicija,« je pravil.

Peseschkianova pozitivna psihoterapija torej temelji na globokem razumevanju posebnosti kultur, iz katerih njegovi pacienti prihajajo, in z njimi povezanih kulturnih norm, kot so vera in prepričanja, jezik, način izražanja čustev (ali celo način, na kateri jim njihova kultura sploh dovoljuje izražati čustva), splošno sprejeta družbena stališča, dopustno družbeno vedenje itd. Zlasti pomemben se mu zdi smisel za humor, kajti, kot je rad govoril: »Humor je sol življenja. Kdor je slan, bo dlje ostal svež.«

Po njegovem mnenju je ravno humor odličen »medicinski pripomoček«, saj je eden od prvotnih

virov vsake kulture in služi kot odlični obrambni mehanizem pred neugodnimi okoliščinami – uporabljen na subtilen način, lahko postane simbol upanja.

V svoji knjigi *Oriental Stories as Tools in Psychotherapy: The Merchant and the Parrot* Peseschkian predstavlja konkretne primere svojih 100 pacientov (ki so mu to dovolili in seveda ostali anonimni). Nazorno in razumljivo razlaga metode pozitivne psihoterapije, ki črpa iz domišljije in intuicije posameznikov ter postopoma aktivira njihovo sposobnost samostojnega soočanja s težavami in reševanja konfliktov. Peseschkian navaja, katere konkretne zgodbe je svojim pacientom predpisal med zdravljenjem in zakaj, ter opisuje, kako so pacienti postopoma odkrivali njihove skrite pomenne. Upa, da bo na ta način laičnim bralcem nudil navodila za samoizobraževanje in samopomoč.

Če daš nekemu ribo,

ga nahraniš le enkrat.

Če ga naučiš loviti ribe,

se lahko sam hrani za vedno.

Ta orientalska modrost iz avtorjevega predgovora zelo dobro povzema bistvo knjige.

Posamezne zgodbe za knjigo sta mu (iz različnih virov) pomagali zbrati njegova žena in teta, ki je živela v Iranu. Največkrat gre za parabole, ljudske modrosti in anekdote. Te pripovedujejo o sebičnosti, pohlepu, zlobi, požrečnosti, prevzetnosti, neumnosti, zvitosti, a tudi o modrosti, potrpežljivosti, dobroti, iskrenosti, skromnosti in številnih drugih tipičnih človeških lastnostih – ki so pač »mednarodne« oz. »nadarodne«.

Nekoč, v davnih časih je na Daljnem Vzhodu živel trgovec, ki je imel papigo.

Nekega dne je papiga pomotoma prevrnila vrč, poln olja.

Trgovec se je razjezil in papigi primazal krepko klofuto.

V tistem trenutku je drugače zelo pametna papiga izgubila dar govora.

Povrhu pa je začela tudi izgubljati perje na glavi in kmalu postala plešasta.

Foto splet

Nekega dne papiga sedi na polici v trgovini svojega gospodarja, in v tistem vstopi plešast kupec. Pogled nanj je papigo neizmerno navdušil.

Vsa srečna je začela divje mahati s krili in poskakovati po trgovini. A to še ni bilo vse – na presenečenje vseh je po dolgem času zopet spregovorila.

Kaj spregovorila, besede so kar bruhale iz nje, ko je plešastega gospoda spraševala:

ALICE ČOP

»Ti si torej tudi prevrnil vrč z oljem? A si jih tudi ti dobil po glavi? Si zaradi tega izgubil vse lase?!«

Tako se glasi naslovna zgodba Peseschkianove knjige *Trgovec in papiga*.

Avtor jo je prevzel iz knjige *Masnavi*, kar v arabskem jeziku pomeni *Dvostih*. Pred več kot 700 leti jo je napisal eden največjih perzijskih pesnikov, duhovni oče odreda pleščočih dervišev in osveščeni sufjski mistik Jalal al-Din Rumi (1207–73), ki velja za eno najpomembnejših osebnosti v književnosti, umetnosti in filozofiji celotnega arabsko-muslimanskega sveta. Duhovna globina njegovega sporočila se je ohranila predvsem zaradi njegovega bogatega literarnega opusa. Obsežna pesem *Masnavi* šteje kar 45.000 verzov, ki so razdeljeni v šest knjig. V njej se izmenjujejo anekdote, apologije, citati iz Korana, izročila o prerokih, legende in motivi iz ljudske poezije. Sam Rumi je o knjigi rekel, da vsebuje »korenine korenin islamske vere«.

Kot zanimivost, Rumi se je rodil na severu današnjega Afganistana, ki je bil nekoč zibelka bogate kulture. Živel je v turški Anatoliji in obiskal Bagdad, Damask, Alep, Meko in druga takrat pomembna mesta. Že takrat je pisal o tem, da ko razbijemo atom, v njem najdemo miniaturo sončnega sistema. Tri stoletja pred Kopernikom ni vedel le, da se Zemlja vrti okoli Sonca, ampak tudi, da je v sončnem sistemu devet planetov, kar je sodobna znanost potrdila šele leta 1930 (ko je bil kot zadnji odkrit Pluton). Rumi je navdihnil številne zahodne mislece, mistike in umetnike, vključno s Heglom, Shakespearom, Mozartom, Beethovnom in Andersenom. Njegovega pogreba naj bi se udeležila množica ljudi, ne glede na narodnost ali vero – Turki, Arabci, Grki in Judje. In njegov grob je še dandanes priljubljen romarski kraj. Mnoge svoje modre misli je posvetil potrebi ljudi po spoznavanju in sprejemanju samega sebe ter po prizadevanju za duhovno rast. Nekaj njegovih misli bom na kratko citirala:

Odgovor išči na istem mestu, od koder je prišlo vprašanje.

Rana je prostor, kjer svetloba vstopi vate.

Iranska keramika

Foto splet

Iranska keramika

Foto splet

Iranska, perzijska keramika

Foto splet

Rumi

Foto splet

Bolečine, ki jih čutite, so glasniki. Prisluhnite jim. Ko pričneš hoditi izven poti, se pojavi pot.

Počakaj, da se vode umirijo. Takrat boš videl luno in zvezde, ki se zrcalijo v njej.

Rumijeve zgodbe ponujajo številne možnosti interpretacije. To vam bom prikazala ravno na primeru *Trgovca in papige*.

Kratka zgodba o trgovcu in njegovi papigi bo nekoga kratko malo samo zabavala, ne da bi se ga dotaknila. Drugi bralec pa bo pomislil, da je bila papiga najbrž zelo ponosna na svoje pisano perje, zato jo zdaj moti plešavost – in ko končno sreča nekoga z enako težavo, je srečna, da ni edina, ni sama, ki jo je doletelo kaj takega. Morda gospodu celo privoščiči, da je tudi on plešast, kdo ve? Tretji bralec pa bo mogoče sočustvoval s papigo in zgodba se mu ne bo zdela niti malo smešna – saj bo plešavost interpretiral kot viden znak njene globoke žalosti, ki jo je povzročilo grobo ravnanje s strani trgovca.

Vrč razlitega olja lahko spet četrtega bralca asocira na pregovor: »Tako dolgo hodiš z vrčem po vodo, da se bo ročaj odtrgal!«; morda je bila papiga prevzetna in celo nesramna, in se tako zanašala na gospodarjevo naklonjenost, da se v trgovini niti ni trudila obnašati previdno? Mogoče je mislila, da si lahko vse privoščiči, brez kakršnih koli posledic? Zato je bila tako šokirana, ko jo je njen (mogoče sicer prijazen) gospodar udaril in je padla v globoko žalost ter na koncu (od depresije) izgubila perje?

Možnih interpretacij je še ogromno. Zgodbo sem dala prebrati svoji sestri, ki je klinična otroška psihologinja, ker me je zanimalo, kaj bo v njej videla ona, in mi je povedala: »Jaz iz zgodbe razberem, da je papiga vrč prevrnila pomotoma, a je bila neustrezno grobo fizično kaznovana. V njej se je rodil občutek ogromne krivice. Začela je somatizirati (izgubila je perje) in se je zaradi vse te žalosti počutila popolnoma osamljena. A nenadoma je zagledala nekoga, ki ji je bil podoben. Ob tem je občutila takšno olajšanje, da se ji je vrnil dar govora – in je končno lahko povedala svojo zgodbo.

In to, prav tako kot sočutje in razumevanje s strani plešastega gospoda, ji bo pomagalo integrirati celotno njeno travmo in, če bo Freud dal, ji bo perje zraslo nazaj. In nauk te zgodbe vidim v tem, da je telesno kaznovanje nesprejemljivo in da se je treba s papigami, in z otroki, odkrito pogovarjati o njihovih težavah.

Saj pravim, vsak izmed nas v tej zgodbi lahko najde nekaj drugega, nekaj zase.

In enako velja tudi za vseh ostalih 99 orientalskih zgodb, ki so del Peseschkianove knjige *Oriental Stories as Tools in Psychotherapy: The Merchant and the Parrot*.

Peseschkian pravi, da so takšne poučne zgodbe kot zdravlila, če jih le pacientom predpišemo ob pravem času in na pravi način; takrat lahko privedejo do pozitivnih sprememb v njihovem odnosu do različnih življenjskih (težkih ali konfliktnih) situacij. V psihoterapiji pa je z njimi treba delati z občutkom, opozarja. Hkrati pa poudarja, da so bile neke vrste »instrument ljudske psihoterapije«, še preden je sodobna psihoterapija sploh obstajala, saj so polne modrosti naših prednikov in skritih sporočil.

Sicer pa je njegova knjiga posvečena vsem bralcem: tistim, ki imajo radi orientalske zgodbe ali jih zanima, kaj imajo te lahko skupnega s psihoterapijo, ali pa tistim, ki aktivno iščejo odgovore na pomembna življenjska vprašanja. Bralcem svetuje: »Izberite si zgodbo, jo pozorno preberite in jo ves dan nosite v mislih ter dovolite, da vas preganja s svojim vonjem in melodijo. Ustvarite tišino v sebi in pustite, da vam zgodba sama razkrije svojo notranjo globino in pomen. Naj govori vašemu srcu, ne vašim možganom. Naučili se boste zaznavati mistične stvari in obvladali boste umetnost razpoznavanja in uživanja skritih pomenov zgodb do te mere, da vas bodo popolnoma preobrazile. In takrat boste občutili njihov zdravilen, terapevtski učinek.«

(Opomba: knjiga je izšla na Hrvaškem z naslovom *Istočnjačke priče u psihoterapiji pri založbi Naučna KMD*).

Viri

Peseschkian, Nossrat: *Oriental Stories as Tools in Psychotherapy: The Merchant and the Parrot*, nakladatelství Springer-Verlag, Berlin Heidelberg New York Tokyo, 1986.

Henrichs, Christian: *Psychodynamic Positive Psychotherapy Emphasizes the Impact of Culture in the Time of Globalization* (predavanje za Univerzo v Kölnu oktobra 2012, <http://www.SciRP.org/journal/psych>).

Cesko, Enver: *Transcultural Psychotherapy. New Perspectives in Clinical application* (članek o Peseschkianovi Pozitivni psihoterapiji, 2018 <http://www.psychosozial-verlag.de>).

Uradna internetna stran the World Association for Positive and Transcultural Psychotherapy (WAPP), <https://www.positum.org/>.

Thapa, Komilla: *Book Reviews: Oriental Stories as Tools in Psychotherapy: The Merchant and the Parrot* (članek za strokovni časopis *Psychologie and Developing Societies / Book's reviews*, 1989, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/097133368900100112>).

Kukliš, Libor: *Džaláluddín Rúmi: Mystické ody* (članek na osnovi knjige Eve de Vitray-Meyerovitch – Rumi in sufizem, uvod v islamsko mistiko, CAD PRESS, Bratislava 1993), 2004, <https://magazin.gnosis.cz/dzhalaluddin-rumi-mysticke-ody>.

<http://www.dar-al-masnavi.org/about.html>

Dogodki in ljudje

Prvo Matjaževo starosvetno smučanje pod Peco

Bistvo je v ohranjanju tradicije in medgeneracijskem prenašanju smučarske zgodovine

V nedeljo, 13. marca, se je v Črni onkraj Slemena zbrala lepa družina ljubiteljev smučanja po starem. Ko so svoje izkušnje, posebnosti in sloves dodali še domačini, je bilo že na sprejemu začutili, da bo tu poglavo še eno, v družbi okrog 15 področnih tekmovalnih skupin ter središč starodavnega zimskega športa. Ob velikem vseslovenskem druženju, ki so ga idejno in organizacijsko ponudili tokrat Veseli Savinjšani iz Mozirja kot 14. tekmovalne, prvič pa v znameniti »Zlati Tinini Črni«, so najprej zadoneli ubrani zvoki sedmerih mehov Črnjanski harmonikaši. Po pozdravih gostiteljice županje Občine Črna na Koroškem Romane Lesjak in prijateljskega odziva smučarskih gostov je zadišalo po »kuhančku« in »matjaževih rožcah«, a tudi po ustanovitvi kluba ljubiteljev stare zimske pravljice. O imenu bodo še dobro razmislili, prva člana tega pa sta se ob prvi članici – županji že dobro počutila v stoletni črnjanski opremi. V še starejši od tiste, v kateri se je tod »dralsala« kot mladenka svetovna smučarska diva Tina Maze.

Znamenitih pležuhov iz Selnice ob Dravi tokrat še ni bilo na srečanje, gotovo pa jih prireditelj v prihodnje ne bo pozabil povabiti. So se pa z raznimi novjšimi, na roke delanimi replikami pležuhov predstavili domačini, celo vsa navdušena županja Romana Lesjak ter članice in člani Kulturnice iz Gaberke izpod Graške Gore. Po dolgem sprevedu skozi Črno, kjer smo kar na pločniku opazili razstavo modelov smučič skozi čas, morda med njimi tudi kakšen par modela večkrat »zlate« domačinke, super šampionke Mazejeve, je ledeno pobočje pod Kogeljnikom najavilo ostro bitko smučarskih »old« talentov. Na odlično pripravljene progi za veleslalom in mali smučarski skakalnici nad brunarico so s pomočjo članov domačega smučarskega kluba

izvedli kar dve tekmi na isti progi: za pokal Slovenskogoriških starodobnih smučarjev iz ŠD Juršinci (to prepustimo kar Štajercem) in nato za 14. tekmovalno vseslovensko srečanje. Veseli Savinjšani so tako prenesli svoje izkušnje Črnjanom in menda zanetili ustanovitev novega kluba smučarje po starem. K temu je še najbolj pripomogla nekdanja FIS tekmovalka v SP Mojca Križ, ki že lep čas meša štrane po avstrijskih starodobnih tekmah, ob skokih pa je že vrsto let skoraj nedosegljiv njen partner Dani Stropnik. V obeh tekmah se je pomerilo po 53 smučarjev in smučark, tudi nekaj mladink in mladincev. Izmed vseh se je nato pomerila še deseterica skakalcev na treningu in nato še dveh finalnih skokih med 2 in 4,5 m (v dolžino!), kolikor je tudi znašal tokratni rekord lepo urejene odskočne mize (skakalnice!). S planiško letalnico tekma res ni bila primerljiva, a nemalo hecna in zabavna za gledalce ob čakanju na vetro izravnavo ob vsakem »pešč« izračunu.

Kralj Matjaž, ki ne manjka na nobeni zimski zabavi pod Peco in Raduho, je za List izjavil, da je ustanovitev novega kraljevega kluba starodobnih »škijarjev« več kot dolžnost in manira ter da se poslej kraljevo visokost omenja v uradnem poimenovanju kluba. »Tina Maze, naša Tina, je res prva in edina na svetu, v teh zakotnih pečeh pa se ne pozablja, kdo je prvi gazil v krpjah v visokem snegu, gnal pležuh v dolino in postavljaj bele gradove! Jaz, Matjaž no, mi, 'Črnjani' pa še nekaj tistih okrog Zibelke naše (Karantanije z žezlom Matije Korvina) in Knežjega kamna na Koroškem.« Vse tri tekme so bile izjemno zanimive, s kar nekaj padci zaradi pasti na progi in ledenih plošč pod snegom. Nekateri tekmovalci so vzeli dobre dosežke navdse resno, a so s strastno vožnjo na kante končali tudi izven proge. Po skokih pa na tazadnji ali celo, ohoho ... na trebuhu. Občudovanja vredno je bilo tekmovalje tudi v razkazovanju opreme: s pležuhom se je med drugimi dričala tudi domača županja Lesjakova, ki ne bo odnehala do naslednje sezone, ko bo novoustanovljeni (?) Matjažev klub starosvetnega smučanja Pležuh tudi uradno predstavila na 2. old škijariji pod Peco. Navdse zanimiv je bil prikaz demo smučarjev – demonstratorjev, ki so v četvorki vijugali in spremljali znano nekdanjo FIS smučarko,

Kulturnica Gaberke ob srečanju s Kraljem Matjažem.

Foto Jože Miklavc

JOŽE MIKLAVC

Velenjčanko **Mojca Križ**. Vodja Veselih Savinjščanov Križeva je aktualna svetovna prvakinja v slalomu, 4. v smuku in 2. v kombinaciji, v konkurenci 16 držav. Prav tako je postal Stropnik vice prvak v slalomu, član istega kluba iz Mozirja, v letih 2018–20. Torej sta edina Slovenca, ki jima je uspelo v tem športu doseči skoraj neverjetne dosežke.

Skupina Kulturnice se je tokrat odlično predstavila v postavi **Zdenka** in **Mirko Verhovnik**, **Emil Kotnik**, **Franc Slemenšek**, **Marko** in **Andrej Jevšenak** ter demonstrator pležuhanja **Franc Šteharnik**.

Kralj Matjaž iz pod Pece Foto Jože Miklavc

Zmagovalci v uradnem delu tekmovanj za leseni znak Vesli Savinjšani: slalom – posamezne kategorije: mladinke, mladinci, Živa Dolenc 1. in Ula Dolenc 2., Rotvarji ŠK.L., Izabela Podobnik 1. Novaki – lok smučka, Ožbej Rezoničnik 1., Podmeninski gadi (PG) Gornji Grad. Med najstarejšimi ski-damami (super veteranke) Minka Rezoničnik, 1. PG ter Zdenka Verhovnik, 2. Kulturnica Gaberke (KG). Med super veterani Topolščan Drago Tamše, 1. Veseli Savinjšani (VS) ter Marjan Schnabl 2. Kamniške Grče (KG). Odlični, prvovrščeni v ostalih kategorijah so bili: Stanka Fabjan, RŠL, Frenk Rezoničnik (PG), Davorin Purgar (lok sm. Novaki).

Edina med domačini Črnjana sta uspešno prisučala v tej skupini tudi Dušan Osojnik ter Aleš Močilnik. Najhitrejši čas ženske absolutno je dosegla Mojca Križ, med moškimi Danijel Stropnik, oba (VS). Najdaljši skok je uspel Marku Jevšenaku (Kulturnica Gaberke) ter Emi Klinec (PG). Če je bila najmlajša udeleženka (8 let) Ula Dolenc iz Škofje Loke, pa je med tremi gospodi ven štrlel 79-letni Kamničan Marjan Schnabl.

Prodano rekordnih 6350 hlodov vrednejšega lesa

Gorski javor rebraš je najdragocenejši les iz Slovenije v Evropi.

Foto Jože Miklavc

Kar 47.840 evrov za hlod lesa gorskega javora rebraša!

16. tradicionalna licitacija najvrednejšega lesa na kmetijski poljani pri Starem trgu v Slovenj Gradcu je proti pričakovanju organizatorja te največje lesne borze v Evropi presenetila z dvojnimi rekordom. Z največ ponujene količine najkvalitetnejšega lesa v hlodih ter doslej najvišjo ceno po m3 oz. po hlodu. Državni gozdovi so na licitaciji prodali tudi hlod gorskega javorja z reb-rasto strukturo lesne mase za kar 47.840 evrov oz. za 23.800 evrov/m3. Na pogled povsem običajen 4-metrski hlod belega gorskega javorja, Acer pseudoplatanus (po domače rebraš) je značilen po zgrbančenem lesu pod lubjem in celotni strukturi, uporaben pa je kot izjemno cenjen dekorativen tehnični les za vrhunske pohištvene izdelke, opremljanje luksuznih jaht, izdelavo

Velika poljana lesa bila je postlana.

Foto Jože Miklavc

JOŽE MIKLAVC

ohišij glasbil in lesno arhitekturo. Kot furnir s svetlikajočo se valovito strukturo je med najbolj iskanimi lesnimi vrstami. V Sloveniji je rastišče v višinskih gozdnih in ledinskih legah, kjer doseže izjemno višino, gladko in praviloma okroglo deblo. V ponudbi v Slovenj Gradcu je bilo še več takšnega lesa po visokih iztrženih cenah. Tudi drugo in tretje mesto najdražjih kosov sta iztržila gorska javorja, ki so ju prodali za 33.860 in 32.940 evrov oz. za ceno 16.200 in 14.440 evrov na m3. Ostale najbolj iskane drevesne vrste kot tehnični les višjega cenovnega razreda so bile poleg gorskega javorja letos visoko ocenjeni tudi posamezni hlodi češnje, oreha, še posebej črnega oreha, bresta, hrasta, macesna ter nekatere sadne vrste.

Fotoankdota

Inovator Kulturnice Šteharnik na pležuhu nad Črno

JOŽE MIKLAVC

Se mi je potožil prijatelj Franc, le kdo ga ne pozna, »kulturniškega« Šteharnika iz Gaberke, da je tuhtal, kako bi na starih škijah obstal vsaj pol-pol na jih (in na tleh). Saj, vrezati po tleh je na videz lahko, pobrat skupaj kosti pa vse večja težava. No, pa se je za zgodovinsko prvo srečanje na smučiču kralja Matjaža v Črni onkraj Slemena (bilo je pred kratkim), domislil, da zbije in zlepi stare dilce s stojko za štrihanje šifpodna in hajd na snežene poljane. Ideja se je od daleč videla kot pležuh za penzioniste. Dokler pležuharju ni zmanjkalo proge, je šlo kot »za-stavo« (za vsak primer je pripel slovensko). Za slavo se je treba večno truditi, je menda brundal ob vstajenju vedno šegavi Franček.

Kulturnica Gaberke je ob srečanju s kraljem Matjažem izdala spominsko razglednico v 3 izvodih, da ni predrago.

Foto Jože Miklavc

Knjižnica

Mestna knjižnica Šoštanj – april 2022

KNJIŽNI SEJEM

ponedeljek, 4. 4., 10.00–18.00

Za vse ljubitelje starih knjig sejem rabljenih knjig, prvi ponedeljek v mesecu. Poleg podarjenih knjig prodajamo tudi knjige, ki so odslužile svojo nalogo v naši knjižnici, z namenom, da najdejo pot med ljudi in tako polepšajo dan strastnim bralcem in zbirateljem.

RAZSTAVE

Priložnostna grafična podoba KAJUH 100 LET

Predstavitev idejne zasnove in osnovnih elementov priložnostne grafične podobe KAJUH 100 LET, ki je skozi sodoben likovni pristop vizualno opremila 100. obletnico rojstva pesnika prihodnosti in človekoljuba Karla Destovnika - Kajuha. Podobo so v sodelovanju z Zavodom za kulturo Šoštanj in Občino Šoštanj zasnovali v kreativni platformi Opačcelica.

Razstava bo na ogled do konca meseca aprila.

Kajuhovo leto v Vrtcu Šoštanj

Na otroškem oddelku bo na ogled razstava otroških likovnih del o pesniku Karlu Destovniku - Kajuhu, kot ga vidijo otroške oči. Razstavljali bodo otroci Vrtca Šoštanj, enote Biba.

Pomladna pravljica

Na otroškem oddelku bomo pripravili pravljice, ki govorijo o naravi, živalih in dogodivščinah spomladi. Vse knjige si bodo otroci lahko izposodili.

BRALNI PAKET

Privoščite si ... čas za knjigo

Čas se ustavi v družbi dobre knjige, zato se pustite presenetiti in si postrezite s paketom treh romanov po izboru vaše knjižničarke ali knjižničarja. Verjamemo, da vam bo ta način olajšal varno izposojanje knjig in vas prebudil v pomladne dni.

POTOPIS IN PREDSTAVITEV KNJIGE

Brane Ternovšek: Razgledni stolpi Slovenije

torek, 5. 4., ob 18.30

V vodniku Razgledni stolpi Slovenije so z besedo in fotografijo predstavljeni naslednji razgledniki: 74 razglednih stolpov (turističnih, planinskih, grajskih, cerkvenih zvonikov, stražnih, vodnih in gasilskih), povezanih v Transverzali slovenskih razglednih stolpov, 61 razglednih ploščadi in 18 opazovalnic narave.

ŠALEŠKI RAZGLEDI V ŽIVO

Miran Aplinc, Zgodovina soteske Penk

torek, 19. 4., ob 18.30

V Knjižnici Velenje letos pripravljamo cikel domoznanskih večerov z naslovom Šaleški razgledi v živo. Na šestih letošnjih večerih bodo nastopili vidni raziskovalci zgodovinskega, družbenega in kulturnega življenja v Šaleški dolini, ki so tudi avtorji člankov v družboslovni in humanistični knjižni zbirki Šaleški razgledi. Predstavili bodo svoje raziskovalno in strokovno delo ter podrobneje spregovorili o eni od tem, o kateri so pisali v razgledih. Muzejski svetovalec v Muzeju Velenje in avtor številnih monografij in člankov o zgodovini Šaleške doline dr. Miran Aplinc bo v Mestni knjižnici Šoštanj predstavil zgodovino in manj znane posebnosti zahodnega dela Šaleške doline – soteske Penk.

Večer bo spremljavalni dogodek Noči knjige, na ta dan obeležujemo 23. april, SVETOVNI DAN KNJIGE.

PRIREDITVE ZA OTROKE IN MLADINO

Četrtekova peta

četrtek, 7. 4., ob 17.00

Ustvarjalnica za otroke in starše s Tjašo Rezman.

Dogodek prireja Medobčinska zveza prijateljev mladine Velenje – Vila Rožle.

Pravljčna joga

četrtek, 14. 4., ob 17.00

Ob poslušanju zgodbe bomo otroke popeljali v svet jogijskih položajev (asan). Postali bodo lahko hrabri junaki, pogumni levi, zviti krokodili, lahkotni vetrovi ali pa prikupni kraljeviči in princeske.

Pravljčna joga je namenjena otrokom, starejšim od treh let. Z vami bo Nina Časl.

**KNJIŽNICA
VELENJE**
Mestna knjižnica Šoštanj

MARJETKA BLATNIK

